

Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma (Dezenformasyon) Suçu (TCK m. 217/A)

Şenel SARSIKOĞLU^{1*}

¹ Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Türkiye

Makale Bilgisi

ÖZET

Makale Geçmişi

Geliş: 20.09.2024

Kabul: 22.12.2024

Yayın: 25.12.2024

Anahtar Kelimeleri:

Tehlike Suçu, Gerçeğe Aykırı Bilgi, Dezenformasyon, Kamu Barışı, İnsan Hakları.

7418 sayılı “Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” 29’uncu maddesiyle Türk Ceza Kanunu (TCK) 217’nci maddesinin ardından gelmek üzere “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” başlığıyla yeni bir hüküm eklenmiş ve kamu barışına karşı suçlar bölümünde bağımsız bir suç tipi öngörülmüştür. 217/A maddesi hükümlerinin uygulanabilmesi için ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilginin kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayılması lazım gelmektedir. Ayrıca fail tarafından “sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle” hareket edilmesi gerekmektedir. Fakat düzenleme, suç hükmünün uygulanışına ilişkin ayrıntı içermemektedir. Bu nedenle, suç hükmünün nasıl uygulanacağı konusu yargı içtihatlarıyla şekillenecektir. Neyin düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğü kapsamında olduğu, neyin dezenformasyon suçu sayılacağı da bu süreçte netleşecektir. Bu durum, ceza hukuku bilimi açısından birçok tartışmaya yol açacaktır. Anayasa Mahkemesi (AYM) de bu maddenin iptali istemiyle yapılan başvurunun oyçokluğu ile reddine karar vererek TCK 217’nci maddesinde yer alan hükmün anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Bu içtihat ve karşı oy yazıları suç tipinin anlaşılması bakımından önemi haizdir. Çalışmada ilkin suç tipi, korunan hukuki değer ve insan hakları boyutuyla ele alınmış; sonrasında suç genel teorisi açısından suç tipinin unsurları üzerinde durulmuş; neticede yapılan bu düzenlemenin hukuk devleti ilkesi bakımından yaratabileceği muhtemel problemler yargısal içtihatlardan da yararlanılarak değerlendirilmiştir.

The Crime of (Disinformation) Publicly Disseminating Misleading Information (TPC Art. 217/A)

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 20.09.2024

Accepted: 22.12.2024

Published: 25.12.2024

With the 29th article of the "Law on Amendments to the Press Law and Certain Laws" no. 7418, a new provision has been added, following the 217th article of the Turkish Penal Code (TPC), with the title of "publicly disseminating misleading information to the public", and an independent crime type has been envisaged in the crimes against public peace section. In order for the provisions of Article 217/A

Keywords:

Endangerment,
Misleading Information,
Disinformation, Public
Peace, Human Rights.

to be implemented, false information regarding the country's internal and external security, public order and general health must be publicly disseminated in a way that is likely to disrupt public peace. In addition, the perpetrator must act “solely with the motive of creating anxiety, fear or panic among the public”. Therefore, the issue of how the criminal provision will be implemented will be shaped by judicial precedents. What falls within the scope of the freedom to express and disseminate thoughts and what qualifies as the crime of disinformation will also become clearer during this process. This development will lead to numerous debates in the field of criminal law. The Constitutional Court also ruled by a majority vote to reject the application for the annulment of this article and ruled that the provision in Article 217 of the TCK is not unconstitutional. This precedent and dissenting opinions are important in terms of understanding the type of crime. In the study, the type of crime was first addressed in terms of the protected legal value and human rights; then, the elements of the type of crime were focused on in terms of the general theory of crime; and finally, the possible problems that this regulation may create in terms of the principle of the rule of law were evaluated by also making use of judicial precedents.

To cite this article:

Sarsıkoğlu, Ş. (2024). “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma (Dezenformasyon) Suçu (TCK m. 217/A)”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(3), s. 720-755. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2024.138>

*Sorumlu Yazar: Şenel Sarsıkoğlu, senels@kastamonu.edu.tr.

GİRİŞ

Kanun koyucu tarafından dezenformasyonla mücadele amacıyla¹ 7418 sayılı Kanun'un² 29'uncu maddesiyle “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçu, Türk Ceza Kanunu'nun “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısmının “Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünde 217/A maddesi olarak ihdas edilmiştir. İlgili düzenleme şu şekildedir: “(1) Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç

¹ Kanun koyucu dezenformasyonla mücadeleye ilişkin olarak gerekçede; “Teknolojik gelişmelerin ve internetin yaygınlaşmasına bağlı olarak ciddi rağbet gören dijital platformlar, daha çok ‘içerik’ olarak nitelendirilebilecek bilgi veya haberlerin yayılma hızını öngörülemez biçimde artırmış ve bu içeriklerin zihin süzgecinden geçme, analiz etme ve değerlendirme süresini oldukça kısaltmıştır. Bu noktada, internetin sağladığı anonim ortam yalan, yanlış veya manipülatif içeriklerin artmasına neden olmuştur. Bilhassa, özel saiklerle oluşturulup organize bir biçimde yayılan içerikler veya bot hesaplar aracılığıyla yapılan paylaşımlar, internet ortamındaki dezenformasyonu hızlı bir biçimde artırmaktadır. Bu şekilde maksatlı bir biçimde oluşturulan uydurma içerikler, fikirler pazarındaki ürün güvenliğini olumsuz etkilemekte, bireylerin kanaat oluşumunu manipüle etmekte ve özgür düşüncüyü ipotek altına alarak demokratik ortamın masumiyetini zedelemektedir. Sonuçta, kişilerin habere veya bilgiye erişimini kolaylaştırmaya yönelik mekanizmalar ve imkânlar geliştirilirken, haber veya bilginin güvenliği sağlanarak, özgür ve özgün fikirlerin demokratik ortamda çatışmasına ya da yarışmasına yönelik tedbirlerin alınması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.” ifadelerine yer vermektedir.

² Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, KN 7418, KT 13.10.2022, RG 18.10.2022/31987. Çalışmamızda 7418 sayılı Kanun ya da kısaca Kanun olarak anılacaktır.

yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. (2) Fail, suçu gerçek kimliğini gizleyerek veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlinde, birinci fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılır.”

Düzenleme uyarınca birinci fıkrada, halk arasında “sırf endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle” ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, “kamu barışını bozmaya elverişli şekilde” “alenen” yayma fiilleri cezalandırılmaktadır. İkinci fıkrada, failin suçu “gerçek kimliğini gizleyerek” ya da “bir örgütün faaliyeti çerçevesinde” işlemesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli haller şeklinde öngörülmektedir. Madde suçun faili bakımından kastın yanında diğer bir subjektif haksızlık unsuru olarak saik kavramına yer vermektedir. Ayrıca suç teşkil eden fiil bakımından kamu barışını bozmaya elverişlilik aranmaktadır. Böylece kanun koyucu tarafından ceza hukuku müdahalesinin akla gelen son çare (ultima ratio) olma özelliği vurgulanmaktadır³. Bu itibarla 217/A maddesinde belirtilen saik, elverişlilik ve aleniyet unsurlarını taşımayan eylemler bakımından hareket ve neticenin haksızlığı gerçekleşmesine karşın cezaya muhtaçlık için aranan şartlar sağlanmadığı için suç gerçekleşmeyecek ve bunların önüne idari tedbirlerin uygulanması suretiyle geçilmesi söz konusu olacaktır. Örnek olarak; 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”⁴ hükümlerine göre ilgili içerikler hakkında “erişimin engellenmesi ve içeriğin yayından çıkarılması” gibi önlemler sayılabilir⁵. İfade edelim ki yanıltıcı bilgiyle (dezenformasyonla) mücadelede devletin cezalandırma yetkisinin makul bir sınırlandırılmasının yapılabilmesi için öncelikle haklı bir ölçütün bulunmasını, ölçülülük ve sorumluluk bilincine dayanan bir suç siyaseti izlenmesini gerekli kılar⁶. Bu bağlamda ifade özgürlüğünün sınırlandırılması sırasında kanunilik, meşruiyet, gereklilik ve ölçülülük ilkelerine riayet edilmesi zorunludur⁷. Nitekim bir yandan dijital hümanizm⁸ kavramıyla dijitalleşme ve teknolojik gelişimin insan merkezli kalması

³ Gerçekten de ceza hukukunda yalnızca, cezalandırmaya muhtaç ve cezalandırmaya layık hukuki değerlere ilişkin olan haksızlıklar ceza ve güvenlik tedbirlerinin önleyici etkisiyle karşılanmaktadır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ünver, Yener. Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 430; Heinrich, Bernd. Ceza Hukuku Genel Kısım-I, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 8; İçel, Kayıhan / Donay, Süheyl. Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 1.Kitap, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 17,18; Artuk, M. Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, A. Caner. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 16; Hakeri, Hakan. Ceza Hukuku Genel Hükümler / Temel Bilgiler, 19. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2020, s. 21; Özen, Mustafa. Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 5; Dülger, Murat Volkan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 86.

⁴ İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, KN 5651, KT 04.05.2007, RG 23.05.2007/26530. Çalışmamızda kısaca 5651 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

⁵ Bu noktada ifade edelim ki konvansiyonel medya için oluşturulan basın hukuku araçlarının yeni/sosyal medya ortamlarında hızla yayılan yanıltıcı bilgileri önlemede yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır. Kent, Bülent. “Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele”, Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 9.

⁶ Wessels, Johannes / Beulke, Werner. Strafrecht Allgemeiner Teil - Die Straftat und ihr Aufbau, 28. Auflage, Heidelberg, 1998, s. 3 (Nakleden: Ünver, s. 446.)

⁷ Kaynar, Abdullah Ahmet. “Çevrim İçi Dezenformasyon ile Mücadelede Kazuistik Yöntem: Singapur Örneği”, Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 161 vd.

⁸ Dijital hümanizm kavramı ve ceza (usul) hukukuna etkileri hakkında bkz. Özbek, Ceren. “Dijital Hümanizm Çağında Sosyal Medyada Suç İsnadı, Suçsuzluk Karinesi Erozyonu ve Dijital Görünmezlik Kapsamında Lekelenmeme Hakkı”,

sağlanmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan ise yeni/sosyal medya ortamları, kişilerin geleneksel medyanın ve dolayısıyla basın hukukunun sınırlarına⁹ bağlı olmadan düşüncelerini hızlı bir şekilde paylaşabildikleri bir mecraya dönüşmektedir¹⁰. Bu durumun art niyetli kişilerin gerçeğe aykırı veya yanıltıcı bilgiler üretebilmesine ve yaymasına da imkan vermesi hukukun ve nihayetinde ceza hukukunun müdahalesini gerekli kılmıştır.

Çalışmada ilkin suç tipi, korunan hukuki değer ve düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti özelinde insan hakları boyutuyla ele alınacak; sonrasında suç genel teorisi açısından suç tipinin unsurları üzerinde durulacak; neticede yapılan bu düzenlemenin hukuk devleti ilkesi bakımından yaratabileceği muhtemel problemler yargısal içtihatlardan yararlanılarak değerlendirilecektir. Nitekim Anayasa Mahkemesi (AYM) de suç tipini düzenleyen maddenin iptali istemiyle yapılan başvurunun oyçokluğu ile reddine karar vererek TCK 217'nci maddesinin anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

I. KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Korunan hukuki değer, devletin toplumdaki ortak yaşam koşullarını korumaktan kaynaklanan menfaattir. Bu anlamda devletin varlığı ve toplumsal güvenliğine ilişkin temel nitelikteki değerleri ve bu anlamda soyut bir kavramı ifade etmektedir¹¹. Kanun koyucunun suçu ihdas etmesindeki amaç veya soyut hukuki menfaatin karşılığı olan korunan hukuki değer, suçun unsurları içerisinde mütalaa edilmemektedir¹². Bu bakımdan suç ihdas edilirken yalnızca bir tek hukuki değer korunması amaçlanmış olabileceği gibi birden fazla hukuki değer de kanun koyucu tarafından korunması amaçlanmış olabilir. Yine ceza kanunlarında yer alan suç tipleri korudukları hukuki değerlerden hareketle ayrıma tabi tutulmaktadır.

Dezenformasyon suçunun düzenlendiği “kamu barışına karşı suçlar” kısmında hangi hukuksal

HFSA, 30. Kitap, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2024, s. 275 vd.

⁹ İHAS kararları incelendiğinde basın özgürlüğünün sınırlarının üç ana başlık altında toplandığı görülmektedir. Bunlar; “başkalarının onur ve haklarının korunması”, “devlet ve toplum düzeninin korunması” ve “ahlakın korunması”dır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yüzer, Dilara. “Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi”, DEÜHFD, C. 15, S. Prof. Dr. M. Polat Soyer’e Armağan Özel, 2013, ss. 1656 vd.

¹⁰ Kaldı ki dijitalleşme bir yönüyle insanı ve toplumu etkilerken başka bir yönüyle de devletleri etkilemekte olup “devlet kavramı” yeniden tanımlanma ihtiyacı hissetmekte ve “dijital dönüşüm” de tüm devletlerin temel amaçlarından biri haline gelmektedir. Bu konuda bkz. Çatlı, Mehmet. “Yapay Zekanın Anayasası: ‘Akıllı Anayasa’ Üzerine”, AD, S. 70, 2023, s. 381.

¹¹ Erem, Faruk. “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, AÜHFD, C. 25, S. 1, 1968, s. 23; Önder, Ayhan. Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 169; Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir. Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt:I, 13. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 333; Ersoy, Yüksel. Ceza Hukuku Genel Hükümler, İmaj Yayınevi, Ankara, 2002, s. 69; Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem. Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 4; Soyaslan, Doğan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 250; Toroslu, Nevzat. Ceza Hukuku Genel Kısım, 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005, s. 92; Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Us-a Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 3; Demirbaş, Timur. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 603.

¹² Özgenç, İzzet. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 223; Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 118; Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Meraklı, Serkan / Bacaksız, Pınar / Başbüyük, İsa. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 41.

değer ya da değerlerin korunduğu hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Nitekim söz konusu bölüme dair TCK genel gerekçesinde bölüm başlığının “kamu barışına karşı suçlar” olarak düzenlendiği ifade edilmiş ancak, bundan ne anlaşılması gerektiği açıklanmamıştır¹³. Suç tipiyle korunmak istenen hukuksal değerlerin açıklanması hususunda ileri sürülen fikirler üç alternatif altında toplanabilir. Bunlar; kamu düzeni, kamu barışı ve düşünceyi açıklama özgürlüğü ile haber alma hakkı şeklinde tezahür etmektedir. İlk görüş, kamu barışına karşı suçlarla *kamu düzeninin* yani halkın güvenliğinin ve böylece toplumdaki bireylerin güvenlik içerisinde yaşamlarını sürdürmelerinin sağlandığı şeklindedir^{14,15}. İkinci görüş, kişilerin toplumda uyum içerisinde birlikte yaşamaktan kaynaklanan menfaatlerinin yani *kamu barışının* bizzat kendisinin korunduğu biçiminde olup bu sayede toplumdaki bireyler olağan yaşantılarını huzur ve sükun içerisinde sürdürebilmektedir¹⁶. Nitekim bu bölümdeki suç tipleri kamu barışı kavramının “kamu güveni, kamu selameti ve genel ahlak” gibi sadece belli bir yönünü değil, doğrudan kendisini koruma altına almaktadır¹⁷. Bundan da anlaşılacağı üzere, ilk iki görüşün savunduğu “kamu düzeni” ve “kamu barışı” kavramları birbirleriyle uyuşan ve birbirlerini tamamlayan bir içeriğe sahiptir¹⁸. Üçüncü ve son görüş ise bu suçlarla sadece kamu barışının değil, bununla beraber kişilerin “ifade özgürlüğü” ve “haber alma hakkı”nın da korunduğunu belirtmektedir¹⁹.

Dezenformasyon suçu, kamuoyunu ilgilendiren yanlış bilgilerin yayılmasını önlemeyi amaçlar. Bu sayede, devlet kurumlarını yanıltabilecek içeriklere karşı etkin bir koruma sağlanır. Aynı zamanda, toplumda karışıklık ve huzursuzluk çıkmasının önüne geçilir. Bu düzenleme, bireylerin düşünceyi açıklama ve doğru haber alma haklarını korur. Çünkü bilgi çağında bilginin yayılma hızı akıl almaz boyutlara ulaşmıştır. Ceza tehdidi olmadan, dijital ortamlarda insan hakları ihlallerinin sıkça yaşandığı görülmektedir. Buna karşılık toplumdaki bireylerin bu eylemlerden bir tehlike veya zarara uğramasının önüne geçilerek korunması gerekliliği, bir toplumsal ihtiyaç olduğu gibi ceza hukukunun amaçlarından da birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan kanun koyucu tarafından mevzu bahis suç tipi ihdas edilirken öncelikle “kamu barışı” olmak üzere “kamu düzeni” ve “ifade özgürlüğü” gibi temel hukuki değerler arasında bir denge gözetilerek birden fazla hukuki

¹³ Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar, 3. Baskı, Us-a Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 221. Nitekim bu başlık altında toplanan suçlara 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda “Ammenin Nizamı Aleyhine İşlenen Cürümler” başlığı altında yer verilmekteydi.

¹⁴ Hafizoğulları/Özen, Topluma Karşı Suçlar, s. 221. Yazarlar, kamu barışı kavramını da halkın güvenlik ve sükun içinde bulunması olarak ifade etmektedir.

¹⁵ AYM de hükmün iptaline ilişkin başvuruyu değerlendirdiği kararında; “... kuralın kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması ve sağlanmasına yönelik meşru bir amacının bulunduğu ...” şeklinde içtihatla bulunmuştur. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. AYM, E. 2022/129, K. 2023/189, T. 08.11.2023. AYM Kararlar Bilgi Bankası, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-189-nrm.pdf> (E.T.15.08.2024)

¹⁶ Ergüne, Elif. “Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216)”, İHM, C. 78, S. 3, 2020, s. 1680; Can, Sibel / Evirgen, Selen / Ulusal, Dilek. “İfade Özgürlüğü Kapsamında Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu”, Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities, C. 10, S. 33, 2023, s. 72.

¹⁷ Toroslu, Nevzat. Ceza Hukuku Özel Kısım, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2007, s. 249; Can/Evirgen/Ulusal, s. 72; Ergüne, s. 1680.

¹⁸ Şen, Ersan. Yorumluyorum - XXIII, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 161; Gerçekler, Hasan. Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt - 2, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 1975.

¹⁹ Şenol, Cem. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)”, CHD, Y. 17, S. 50, 2022, s. 334; Can/Evirgen/Ulusal, s. 73.

değerin korunmasının amaçlandığı ifade edilebilir²⁰.

II. SUÇUN UNSURLARI

A. Tipiklik Unsuru ve Suç Tipiyle İlgili Kavramlar

Tipiklik, suçun ceza kanunundaki soyut tanımıdır. Bir eylemin cezalandırılabilmesi için, bu tanıma uygun olması gerekir. Bu, suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile doğrudan bağlantılıdır²¹. Tipiklik, ceza hukukunun hem özgürlükleri koruyan hem de sınırlandıran yönlerini ortaya koyar²². TCK 217/A maddesindeki suç tipi açısından, “gerçeğe aykırı bilgi” ve “dezenformasyon” kavramlarının ne anlama geldiği konusunda tartışmaların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu nedenle, suç tipinin doğru anlaşılması için önce bu kavramların açık bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bu açıklamalar yapıldıktan sonra, suçun unsurlarının ayrıntılı şekilde incelenmesi gerekir.

TCK 217/A maddesi hükmünde yer verilen ve alenen yayılması halinde cezalandırılması öngörülen bilginin “gerçeğe aykırı” olması gerekmektedir. Diğer bir deyişle “dezenformasyon” niteliğinde olması lazım gelmektedir. Sözlükte dezenformasyon, “*bilgi çarpıtma*” deyimiyile karşılanmakta²³ ve bunun “*belirlenen bir hedefe ulaşmak, belirli bir tepki yahut davranışa yol açmak veya onları değiştirmek amacıyla doğru olmayan bir bilgi ya da haberi iletişim araçlarıyla gerçekmiş gibi yayma*” şeklinde olduğu ifade edilmektedir²⁴. Buradan hareketle dezenformasyon kavramının gerçeğe aykırı bilginin kamuya kasten yayılması olduğu söylenebilecektir²⁵. Dezenformasyon kavramı içerisine tamamen gerçeğe uymayan ve hayali, spekülatif ya da uydurma bir olayın gerçekmiş gibi yayılması dahil olduğu gibi gerçeğin abartılarak ya da eksik verilmek suretiyle yanlış bir intiba oluşturulması da dahildir²⁶. Bununla birlikte her gerçeğe uyumsuzluk hali dezenformasyon

²⁰ Kanun gerekçesi ve tipiklikte yer verilen ifadelerden hareketle korunan hukuksal değer kamusal barışı, kamu düzeni, genel sağlık ve ulusal güvenliğin olduğu söylenmektedir. Kitapçioğlu Yüksel, Tülay. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme”, THD, S. 207, 2023, s. 104.

²¹ Zafer, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 173; Küpelioglu, Burak. Ceza Hukuku Bağlamında Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 27.

²² Koca/Üzülmez, s. 108.

²³ Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.16.08.2024)

²⁴ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/dezenformasyon> (E.T.16.08.2024)

²⁵ Aktaş, Celil. İnternet Üzerinden İşlenen Dezenformasyon Suçları, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 47. Yazar, enformasyon bozukluğu çeşitlerinin dezenformasyon, mezenformasyon ve malenformasyon şeklinde tezahür ettiğini; bunlar arasındaki ayrımın bilginin gerçekliği ve kaynağın iyiniyetli olup olmaması yönleriyle yapılabileceğini; dezenformasyon olduğunda kaynağın iyiniyetli olmadığını ve gerçeğe aykırı olduğunu bildiği enformasyonu zarar vermek kastıyla yaydığını; ancak kaynağın iyiniyetli olmasına karşın bilginin gerçeğe aykırılığında haberdar olmadığı hallerde mezenformasyon oluşacağını; bununla birlikte gerçek ya da gerçeğe dayalı bir bilginin zarar vermek kastıyla yayılması halinin malenformasyon oluşturacağını ifade etmektedir. Ayrıca bkz. Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. “Avustralya Hukukunda Yalan Haber”, Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 85 vd; Kotoğlu, Sena. “Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli”, Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 128.

²⁶ Balcı, Murat / Çakır, Kerim. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)”, ANDÜHFD, C. 9, S. 1, 2023, s. 3; Kent, s. 12. Aksi yönde, bkz. Türay, Aras / Börekçi, Eşref Barış / Yılmaz, Ash Ekin / Özbalcı, Yalım Yarkın. Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK M.217/A): Ceza Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Raporu, İstanbul, 2022, s. 11.

konusu olmayacaktır. Gerçeğe aykırı enformasyon hali, her halükarda kanıtlanabilir, doğrulanabilir nitelikteki bir olgu veya olayın ileri sürülmesi şeklinde ortaya çıkmalıdır²⁷. Maddi bir olayla ilişkili olmayan ya da olgusal temele dayanmayan değer yargıları ve düşünceleri bu kapsamda değerlendirmek mümkün değildir. Zira değer yargıları ve düşünceler sahibiyle bağlı olup her zaman sübjektif (öznel) niteliktedir. Oysa TCK 217/A madde hükmünün kapsamına giren bilgi paylaşımı, öngörü, yorum veya temenni boyutunu aşan her daim ispatlanabilir, doğrulanabilir objektif (nesnel) nitelikteki olgulara ilişkindir. AYM de hükmün iptaline ilişkin başvuruyu değerlendirdiği kararında; “... gerçeğe aykırı bilgi ancak doğruluğu kanıtlanabilir nitelikteki olay ve olgularla ilgili olabilecektir. Buna bağlı olarak bilginin gerçekliği, ifadeye konu olgularla sınırlı bir şekilde düşünülmelidir. Dolayısıyla ifadeye konu değer yargılarının veya bu yargılardaki hataların anılan suç kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir ...” şeklinde ifadeye konu bilginin gerçekliğinin kanıtlanabilir olması gerekliliğini vurgulamaktadır²⁸.

Diğer önemli bir husus, gerçekliğe uygunluk belirlenirken hangi kriterden hareket edileceği sorunu hakkındadır²⁹. Türkiye'nin kurucular içerisinde bulunduğu Avrupa Konseyi'nin çatısında faaliyet gösteren “Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi (Venedik) Komisyonu”nun 7 Ekim 2022 tarihinde yayımladığı “Acil Görüş”³⁰ “Türk hukukunda yanlış veya yanıltıcı bilgi tanımının yapılmadığını, Türk makamlarının bir içeriğin yanlış veya yanıltıcı bilgi içerip içermediğine ilişkin kararın (uzman) bilirkişi tanıklardan yararlanacak olan mahkemeler tarafından verileceğini bildirdiğini, ancak komisyonun bu bağlamda (uzman) bilirkişi tanıkların bu değerlendirmeyi nesnel ve tutarlı bir şekilde yapabilmelerini sağlayan kanunda hiçbir kriter bulunmadığı gerekçesiyle bilginin gerçekliğini değerlendirme ölçütlerinin kanuna dahil edilmesi gerektiği” görüşüne yer vermektedir.

Bu noktada somut gerçeklik (hakikat) ve görünür gerçeklik (görünüş) kavramları yol gösterici niteliktedir. Hakikat, ifadenin dayandığı olay ya da olgunun tamamen oluş biçimine uygunluğu anlamına gelirken görünüş, ifadeye konu olay ya da olgunun verildiği zamandaki durumuna uygunluğu anlamında kullanılmaktadır. Yargı içtihatlarında da benimsendiği üzere görünür gerçekliğe (görünüşe) uygunluk testinin yapılmasının sağlıklı olacağı değerlendirilmektedir³¹. Zira ifadeye konu bilginin yayıldığı vakitte henüz gelişim aşamasını tamamlamamış ve tamamı üzerinde

<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/publication/54-halk-yanltc-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-tck-m-217a-ceza-hukukuna-iliskin-degerlendirmeler/> (E.T.16.08.2024) Yazarlar, suç tipinin gerçeğe aykırı bilginin yayılması ile ilgili olduğunu, gerçek bilginin nasıl aktarılacağına dair herhangi bir sınırlama bulunmadığını, haberin kurgulanış biçimindeki abartının ortalama bireylerin farklı anlam çıkarması sonucunu doğurması halinde dahi tipikliğin ihlal edilmeyeceğini belirtmektedir.

²⁷ Türay/Börekçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 12; Aktaş, s. 48.

²⁸ AYM, E. 2022/129, K. 2023/189, T. 08.11.2023. AYM Kararlar Bilgi Bankası, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-189-nrm.pdf> (E.T.16.08.2024)

²⁹ Türay/Börekçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 11.

³⁰ Venedik Komisyonu'nun 1102/2022 sayılı ve 7 Ekim 2022 tarihinde yayımlanan görüşünün İngilizce metni için bkz. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)034-e) (E.T.17.08.2024)

³¹ Özkepir, Ramazan / Kocaman, Salih Zeki / Kart, Erkal Hilmi. Sosyal Medya ve Basın Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 315. Yazarlar, adli makamların sadece idarece yapılan resmi açıklamalarla yetinmeden olayın tüm boyutlarının ortaya çıkarılabilmesi için tüm delillerin savunma ışığında tartışılıp değerlendirilmesi gerektiğini haklı olarak ifade etmektedir.

o esnada hakimiyet kurulamayacak olay veya olgular hakkında gerçekliğin hakikat seviyesinde olmadığı aşikardır. Bu itibarla görünüşün dikkate alınarak değerlendirme yapılması, tipiklik unsurlarının tespiti bakımından önem taşımaktadır. Aksi bir değerlendirme yapılması, bilginin sadece ve sadece hakikatının belirlenmesinden sonra yayılabileceğinin kabulü anlamında olup ifade özgürlüğü ile bağdaşmayacaktır³². Tam da bu noktada ifade edelim ki “yanlış fikir diye bir şey yoktur”³³ ve gerçekliğe uygunluk testi yapılırken en azından fikir veya görüşler alanında resmi bir gerçeklik veya yanlışlık olamayacağı; yalnızca vakıalara ilişkin anlatılan yalan ve gerçeklerin³⁴ (gerçeğe uygun/gerçeğe aykırı bilgiler) olduğu unutulmamalıdır.

1. Tipikliğin Maddi Unsurları

a. Fiil

TCK 217/A maddesinin başlığına bakıldığında; “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” eyleminin suç olarak ihdas edildiği düşünülse de madde hükmünde; “gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan” kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir³⁵. Madde başlığında yanıltıcı bilgidен söz edilip suç tanımında böyle bir düzenlemeye açıkça yer verilmemesinin, yayılan bilginin halkı yanıltıp yanıltmayacağının tartışılmasını gerektirebileceği ileri sürülmüştür³⁶. Bununla birlikte; kanaatimizce suç tipinin uygulanması bakımından *yanıltıcı bilgi* ve *gerçeğe aykırı bilgi* kavramları büyük ölçüde örtüşmektedir. Nitekim dezenformasyonda tamamen gerçek dışı bilginin yayılması söz konusu olabileceği gibi gerçek bir bilginin toplumdaki bireylerin yanıltılması için eksik verilmesi ya da abartılması da söz konusu olabilecektir. Bununla birlikte; yargılama makamı tarafından bilgiye dair gerçeklik testi yapıldığında bu bilginin gerçeğe aykırı olduğu kanıtlanamadığı takdirde yanıltıcı bilgiyi yayan kişinin tipikliği ihlal ettiği söylenemeyecektir³⁷. Ayrıca bilginin gerçeğe aykırı olduğu ispatlandıktan sonra bunun “bir kısmının gerçeğe aykırı” olduğunun ileri sürülmesi³⁸ hukuka aykırılığın bir derecelendirmeye tabi tutulması kabil olmadığından³⁹ tipikliğin oluşumu üzerinde etkili olmayacak, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi aşamasında dikkate alınacaktır.

Yaymak sözlükteki manasıyla “birçok kişiye duyurmak”⁴⁰ ve “herkesin öğrenmesine sebep

³² Türay/Börekçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 11.

³³ Loewy, Arnold H. “Freedom of Speech as a Product of Democracy”, University of Richmond Law Review, C. 27, S. 3, 1993, s. 429.

³⁴ Aydın, Öykü Didem. “Düşünce Özgürlüğünün Anlamı ve İşlevi Işığında Düşünce Özgürlüğünü Sınırlamanın Anayasallığı”, HÜHFD, C. 1, S. 2, 2011, s. 60.

³⁵ Madde başlığı ve madde içeriğindeki bu uyumsuzluk sebebiyle doktrinde madde başlığındaki hatanın giderilmesi ve “gerçeğe aykırı bilginin alenen yayılması” şeklinde değiştirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Şen, Ersan / Ervan, Mehmet Vedat / Serdar, Cem. Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu, Ersan Şen Hukuk ve Danışmanlık, 18 Ekim 2022, s.1. <https://sen.av.tr/tr/makale/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu> (E.T.19.08.2024)

³⁶ Akyürek, Güçlü. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)”, MEFÜHFD, C. 1, S. 2, Aralık 2022, s. 211.

³⁷ Balcı/Çakır, s. 8.

³⁸ Özdan, Selman. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Açısından Yalan Haber, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 147.

³⁹ Özgenç, s. 310.

⁴⁰ Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.23.08.2024)

olmak⁴¹ şeklinde tanımlanır. Tipikliğin fiil unsurunu oluşturan yayma eylemi ise madde hükmünde belirtilen nitelikleri haiz bilginin birden çok kimsenin vakıf olabileceği şekilde ulaşılabilir kılınması şeklinde tezahür eder⁴². TCK'da hareket unsurunun icra tarzı konusunda özelleştirme yapılmadığından yazılı, sözlü, görüntülü veya başka bir şekilde gerçekleştirilmesi tipikliğin oluşumu bakımından önemsiz olup serbest hareketli suç özelliği arz ettiği ifade edilmektedir⁴³. Ayrıca bilginin çok sayıda kişi tarafından öğrenilmesi değil, birden çok kişi tarafından öğrenilebilecek hale getirilmesi yeterlidir. Yine TCK 217/A madde hükmünde yanıltıcı bilginin yayılmasına yönelik bir yasaklayıcı norm (Verbotnorm) söz konusu olduğundan bu normun ihlali sadece bir icrai (yapma) hareketle gerçekleştirilebilir⁴⁴. Twitter sosyal medya uygulaması üzerinden bir başkasının mesajını veya paylaşımını yaygınlaştırmak (retweet) buna örnek oluşturur. Dolayısıyla yayma hareketinin ihmalî hareketle işlenmesi imkan dahilinde gözükmemektedir.

Yayma fiili, ani hareketli olmakla birlikte kesintisiz (mütemadi) suç şeklinde de gerçekleşebilir⁴⁵. Mesela, madde hükmünde belirtilen vasıfları taşıyan bilginin birden çok kişinin vakıf olabileceği erişilebilirlikte bir internet sitesi ya da sosyal medya sayfasında durduğu sürece dezenformasyon suçu da işlenmeye devam edecektir⁴⁶. Çünkü kişi, bu yolla yanıltıcı/gerçeğe aykırı bilgiyi halkla paylaşmakta ve dezenformasyon internet akışında kalmaya devam etmektedir. Ancak kişinin takipçisi olmayan veya takibi izne bağlı olan bir sosyal medya hesabında arşivinde tutmak amacıyla dezenformasyon oluşturan içeriği bulundurması halinde kanaatimizce yayma fiilinin gerçekleştiğinden söz edilemeyecektir.

Yayma fiili açısından incelenmesi gereken diğer bir husus, aleniyet kavramıdır. Aleniyet konusu, bu suç türünün en sorunlu alanlarından birine karşılık gelmektedir. TCK, suçun aleni olarak işlenmiş olmasını aramış olmasına karşın, aleniyetin tanımını yapmış değildir. Genel hükümler kısmında da aleniyeti düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple kavramın anlam ve kapsamı bilimsel çalışmalar ve yargısal içtihatlar çerçevesinde şekillenmektedir. Aleniyet sözlükteki manasıyla “açık oluş, ortada ve aşikar olma” durumunu ifade etmektedir⁴⁷. Ceza hukuku açısından aleniyet, fiilin birden fazla kişinin önünde işlenmesi olarak tanımlanır. Yargısal içtihatlarla göre; aleniyet, “herkesin veya birçok kimsenin okuyup görmesiyle değil, okuyup görebilmesi mümkün ve muhtemel olan yerlerde fiilen işlenmesi” ile sağlanır⁴⁸. Yine fiilin belirsiz sayıdaki kişi tarafından görülebilecek veya duyulabilecek bir yerde işlenmesi ve algılanabilir olması şeklinde de tanımlanmaktadır⁴⁹. İfade edelim ki umumiyet ve aleniyet kavramları farklı yorumlanmakta, fiilin

⁴¹ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/yaymak> (E.T.23.08.2024)

⁴² Can/Evirgen/Ulusal, s. 73; Şenol, s. 334.

⁴³ Can/Evirgen/Ulusal, s. 73; Şen/Ervan/Serdar, s. 1 vd.

⁴⁴ Koca/Üzülmez, s. 390; Yurtlu, Fatih. İhmalî Suçlar, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 155. Son yazar, bir şeyi yapmaktan men eden yasak normlarının bazı hallerde ihmalî davranışla da ihlal edilebileceğini haklı olarak ifade etmektedir.

⁴⁵ Can/Evirgen/Ulusal, s. 73; Şenol, s. 334.

⁴⁶ Kesintisiz (mütemadi) suçlarda suçun yasal tanımında yer alan fiilin icrası süreklilik arz etmektedir. Burada hususiyet oluşturan şey, neticenin değil, fiilin devamlılığıdır. Özgenç, s. 192.

⁴⁷ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/alenyet> (E.T.24.08.2024)

⁴⁸AYM, E. 2022/129, K. 2023/189, T. 08.11.2023. AYM Kararlar Bilgi Bankası, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-189-nrm.pdf> (E.T.25.08.2024)

⁴⁹ Ergüne, s. 1687; Balcı/Çakır, s. 7.

umuma açık yerde işlenmesinin her zaman aleniyete vücut vermeyeceği vurgulanmaktadır⁵⁰. Nitekim Yargıtay'ın eski kararlarında aleniyetin tespitinde kullandığı kamusal alan-özel alan kriteri⁵¹ dijital mecralar düşünüldüğünde fonksiyonunu yitirmiş gözükmektedir. Nitekim internetin iç içe geçen mikro kamusal alanlar yarattığı ifade edilmektedir⁵². Venedik Komisyonu da yayımladığı görüşte “alenen yayma” fiilinin çok geniş ve belirsiz olduğunu ve açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirtmektedir⁵³. Komisyonun bu eleştirileri, ceza hukuku öğretisinde öteden beri ileri sürülen aleniyet kavramının ceza kanununda tanımlanması gerektiği görüşü ile örtüşmektedir⁵⁴. Dijital mecralarda ya da iletişim uygulamalarında, mesela whatsapp ve telegram gibi sadece belirli kontakların olduğu prensipte kapalı ama yüzlerce üyesi bulunan bir grupta konuşulanlar aleniyete dahil kabul edilebilecek ve bu ihtimalde cezalandırma alanı çok fazla genişlemiş olacaktır. Gerçekten de her gün sayısız mesajın paylaşıldığı bu mecralar, gündelik hayatta çok büyük bir yer kaplamaktadır. Burada karşılaşılabilecek sorunun çözümü ve ceza sorumluluğunun alanının daraltılması kanaatimizce aleniyet unsurunun failin kastının kapsamına alınmasından geçmektedir. Her ne kadar TCK 217/A madde hükmünde yer verilen aleniyet unsurunun, hukuki güvenlik ilkesi bağlamında suç tipinin uygulama alanını kısıtlayacağı öngörülse de bilişim ve teknoloji alanındaki muazzam seyir hızının bu unsurun gerçekleşmesini kolaylaştıracağı ifade edilmektedir⁵⁵. Bu manada mesela bir internet sitesinde yazılan, radyo televizyonda konuşulan veya sosyal medyada paylaşılan bilgi ya da haberlerin toplumsal kitlelere ulaşması, bunların aleniyet kazanmasını sağlayacaktır⁵⁶. Bu sebeplerle biz, aleniyetin suçun unsuru olduğu görüşüne iştirak etmekteyiz⁵⁷. Kanun koyucu tarafından yayma

⁵⁰ Gülseren, Fehmi Şener. “Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı”, LAÜSBD, C. 5, S. 1, 2014, s. 53.

⁵¹ Gülseren, s. 52.

⁵² Yeni medya bağlamında kamusal alan kavramını inceleyenler, ağ teknolojisini “yöneten ve yönetilen arasında siyasi söylemin dolaşıma girdiği ve demokrasinin işlediği bir kamusal alan” olarak nitelendirmekte; “internetin merkezîyetçiliği kaybettiğini, sansürü ve eşik bekçilerini devre dışı bıraktığını” savunmakta; kamusal alanı ise “küresel ölçüğe genişlettiğini” ileri sürmektedirler. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Bulduklı, Yasin / Şeker, Muzaffer. “Yeni Medya ve Değişen Toplumsal Değerler”, Bilişim Teknolojileri ve İletişim, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2020, s. 292.

⁵³ Venedik Komisyonu'nun 1102/2022 sayılı ve 7 Ekim 2022 tarihinde yayımlanan görüşünün İngilizce metni için bkz. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)034-e) (E.T.26.08.2024) Komisyon raporunda; “... ‘alenen yayma’ (veya ‘açıkça yayma’) ifadesi çok geniştir ve bir konferanstaki kamusal bir açıklamadan sanal dünyadaki bir ‘beğenme’ veya ‘retweet’e kadar değişebilen hem çevrimiçi hem de çevrimdışı çeşitli durumlara uygulanabilir. Çevrimiçi ortamda kamusal ve özel alanlar arasındaki sınır belirsizdir. Yalnızca kişinin Facebook arkadaşlarının erişebildiği bir Facebook gönderisi ‘alenen yayma’ mıdır? Veya belirli bir e-posta adresine gönderilen istenmeyen bir e-posta alenen yayma şartını karşılar mı? Ayrıca, taslak hükmün, ‘yanlış veya yanıltıcı bilgilerin’ daha geniş halk arasında yayılmasını sağlayan herkese, örneğin bu tür içerikleri paylaşarak (ve eğer öyleyse, hangi şekilde -ek bir bilgi olmaksızın bir köprü metni paylaşmak da “yayma” mıdır?) veya hatta sadece ‘beğenerek’ ‘yanlış veya yanıltıcı bilgi’nin daha geniş bir halk kitlesine yayılmasını sağlayan herkese mi, yoksa yalnızca bu tür içerikleri doğrudan oluşturan (örneğin yazan, çizen, kaydeden) ve belirli erişim kısıtlamalarıyla veya kısıtlamaları olmaksızın kamuya açık hale getirenlere mi (ve hangi ölçüde) uygulanacağı da açıklığa kavuşturulmalıdır.” ifadelerine yer vermektedir.

⁵⁴ Üzülmöz, İlhan / Akkaş, Ahmet Hulusi. “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilirlik Şartları”, ERÜHFD, C. II, S. 1-2, 2007, s. 84.

⁵⁵ Balcı/Çakır, s. 7. Yazarlar, “ülkenin iç ve dış güvenliği ile kamu düzenini bozacak nitelikte gerçeğe aykırı bilgiyi yayan kötü niyetli kimselerin interneti ve sosyal ağları tabiri caizse bir silah (!) olarak kullanmakta olduğunu” nakletmektedir.

⁵⁶ Can/Evirgen/Ulusal, s. 75; Şen/Ervan/Serdar, s. 1 vd. Son yazarlar, insanların konuşup yazdıklarını toplumla paylaşmayı hedefledikleri bir çağda iletişim araçları ve sosyal medyanın bu amacı mümkün kıldığını haklı olarak ifade etmektedir.

⁵⁷ Can/Evirgen/Ulusal, s. 74. Aleniyet kavramını bir objektif cezalandırılabilirlik şartı olarak değerlendiren görüşler

fiilinin aleni olması aranmakta olup burada fiilin işlenme biçimi açıkça ortaya konulmaktadır. Buna göre; fail, aleniyet unsurunu bilmeli ve failin kastı suçun temel ve nitelikli hali bakımından da aleniyeti kapsamalıdır. Böylece failin buna ilişkin yanılığı kastını kaldıracak, bu durumda suç oluşmadığı için failin cezalandırılması da mümkün olmayacaktır.

b. Fail

TCK 217/A madde hükmünde “gerçeğe aykırı bilgiyi kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan” kişinin cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Suçun kalıbında yer verilen yayma fiili üzerinde hakimiyet kuran, bu tarife uyan haksızlığı işleyen kişi faildir. Tanımda herhangi bir insan olmanın haricinde özel faillik vasfından söz edilmediğinden bu suç herkes tarafından işlenebilen bir genel suç özelliği göstermektedir⁵⁸. Bu durum, iştirak bahsinde sorumluluk statülerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır. İfade edelim ki belirli bir gayeyle iradi hareket edebilme kabiliyeti yalnızca insana özgü olduğundan⁵⁹ yayma fiilinin faili de sadece bir gerçek kişi olabilecektir. Gerçekten de TCK 217/A hükmü ihdas edilirken geleneksel medya ve onun mensupları tarafından üretilen içeriklerden ziyade izleyicileri kullanıcılar biçimine evirmiş yeni/sosyal medya araçlarını kullanan çok sayıda kişinin hedeflendiği görülmektedir. Çünkü yeni/sosyal medya; “paylaşma, yorumlama, beğenme, eleştirme ve sohbet etme” gibi yollarla etkileşimi artırmakta ve dolayısıyla “toplumsal hareketin kendisinin sosyal medyada inşa edildiği” yeni bir ortamı doğurmaktadır⁶⁰. Çoğunlukla sanal kimlikler üzerinden işleyen bu kamuoyu oluşturma aracı, diğer bir deyişle yayma fiilinin faili, toplumdaki herkes olabilecektir. Suçun icrası birden çok kişinin katılımını gerektirmediğinden failin sayısına göre tek failli bir suçtur⁶¹.

c. Mağdur

Suçun bir diğer unsuru, mağdur kavramıdır. Mağdur, suçun konusunun sahibi olan ve suçun konusunun tehlikeye atılması ya da zarar verilmesiyle hukuki değeri ihlal edilen gerçek kişidir. Suçun konusunun belli kimselere ait olmadığı hallerde “toplumu oluşturan herkesin” mağdur sıfatını haiz olduğu kabul edilmektedir⁶². TCK 217/A maddesinde düzenlenen dezenformasyon suçunun mağduru da toplumu oluşturan herkeştir. Dezenformasyon eylemi, gerçekten de temeli barış esasına dayanan bir toplumda yaşama hakkına sahip tüm kişilerin haksızlığa uğramalarına sebebiyet vermekte ve mağdur etmektedir⁶³. Gerçekten de kamu barışının temel bir toplumsal değer olarak korunduğu bu suçta, yayma eylemi belli kişi ya da kişilere veya halkın belli bir kesimi aleyhine yapılmış dahi olsa bunlarla birlikte tüm toplum da mağdur sıfatını kazanmaktadır. Yine maddenin düzenleniş biçiminden hareketle suçun mağduru, belli bir zamanda⁶⁴ ülkede yaşayan belli olmayan sayıdaki

hakkındaki açıklamalar için bkz. Üzülmöz/Akkaş, s. 85.

⁵⁸ Özgenç, s. 215; Koca/Üzülmöz, s. 115; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 221.

⁵⁹ Koca/Üzülmöz, s. 114.

⁶⁰ Bulduklı/Şeker, s. 290.

⁶¹ Şenol, s. 334.

⁶² Özgenç, s. 226; Koca/Üzülmöz, s. 116; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 221.

⁶³ Can/Evirgen/Ulusal, s. 73.

⁶⁴ Tunç, Hasan. Anayasa Hukuku Genel Esaslar, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019, s. 46. Yazar, halkın belli bir zamanda milleti oluşturan insanları, milletin ise bir ülke üzerinde geçmişte yaşamış olanları ve gelecekte doğacak olanları da kapsadığını haklı olarak ifade etmektedir.

insan topluluğunu ifade eden halktır⁶⁵.

d. Suçun Konusu

Suçun konusu, suçun unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Zira suçun tanımında korunan hukuksal değer gösterilmemesine karşın suçun konusuna yer verilmektedir. TCK 217/A maddesinde düzenlenen dezenformasyon suçunun konusu da alenen yayma fiilinin üzerinde gerçekleştirildiği “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” gerçeğe aykırı bilgidir.

Bilgi, iki unsurdan oluşmaktadır: Süje ve obje⁶⁶. Süje yani insan bilendir; obje yani nesne ise bilinen ve araştırılandır. Bilgi, bu ikisi arasındaki etkileşim ve bağlantı üzerine kurulur⁶⁷. Bilgi, doğal bir nesne, tarihsel bir belge, bir dil, bir yazı, bir matematik problemi veya toplumsal, kültürel ya da ekonomik bir meseleye ilişkin olabilir. Böylece süje ile bunun gibi objeler arasındaki bağ bilgiyi meydana getirir⁶⁸.

Bilgi kavramı, geçmişten günümüze bütün toplumların ilgi odağında olmuştur. Hatta Aristoteles’in ünlü eseri *Metafizik* “bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler” ifadesiyle başlamaktadır⁶⁹. Bilgi çağı denilen içinde yaşadığımız bu süreçte de bilgi toplumuna ulaşmanın yolları aranmaktadır⁷⁰. Bununla birlikte bilgi, gerçekte anlaşılması zor ve tartışmalı bir kavrama denk gelmektedir. Toplumsal ve kültürel, zamansal ve mekansal farklılıkların birbirinden farklı dört yüz (400) civarında bilgi tanımını doğurduğu ifade edilmektedir⁷¹. Bu durumun ne denli tartışmalara ve yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebileceği ortada durmaktadır. Ayrıca bilgi yerine sıkça kullanılan enformasyon kavramına da değinmek gerekir. Bilgi, “veriye ve gözleme dayanan bir gerçek dizgesi” olarak kullanılırken enformasyon ise “bilginin işlenmesi ve bir bağlamda anlamlandırılması” olarak tanımlanmaktadır⁷². Günümüzde her türlü enformasyonun yeni/sosyal medyanın imkanlarıyla hızla çok geniş kitlelere ulaşabilmesi post truth (hakikat ötesi) gibi bir kavramın da ortaya çıkmasına neden olmuştur⁷³. Bu vasatta dezenformasyon amaçlı içerikler haber biçiminde kurgulanarak yayılmakta, bunlar üzerinden harekete geçebilen internet kullanıcısı kişiler, içeriklerin doğruluğunu düşünmeden yayabilmektedir. Yine bu yolla dezenformasyonun gerçek ve tüzel kişilere karşı asimetric güç aracı olarak kullanılması sağlanabilmektedir⁷⁴. Özetle sahte haberlerle (fake news) anılan geçtiğimiz on

⁶⁵ Balcı/Çakır, s. 8.

⁶⁶ Cevzici, Ahmet. *Felsefeye Giriş*, Sentez Yayıncılık, 1. Baskı, Bursa, 2007, s. 37. Yazar, bilgiye ilişkin tanımları ikiye gruplandırmaktadır. Birinci grubun bilen (insanın) entelektüel edimini veya zihin halini ya da ürünü temele koyduğunu, ikinci grubun ise bilgiyi daha çok yöneldiği obje türüyle yani konusuyla veya nesnesiyle tanımladığını ifade etmektedir.

⁶⁷ Özenç Uçak, Nazan. “Bilgi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, *Bilgi Dünyası*, C. 1, S. 1, 2000, s. 144.

⁶⁸ Mengüşoğlu, Takiyettin. *Felsefeye Giriş*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 47. (Nakleden: Özenç Uçak, s. 144.)

⁶⁹ Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*, Adres Yayınları, 16. Baskı, Ankara, 2012, s. 27.

⁷⁰ Engin, Ali Osman. “Bilginin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi”, *KKEFD*, S. 11, 2005, s. 428.

⁷¹ Özenç Uçak, s. 144.

⁷² Balel, Ceren. “İnternet Kullanıcısının Post Truth Çağdaki Rolü”, *SÜSBED*, S. 53, 2024, s. 263.

⁷³ Balel, s. 259. 259. Post truth kavramının neye karşılık geldiği üzerine henüz yeterince tartışma yapılmış ve kavramsal bir çerçeveye oluşturulmuş değildir. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Güven, Ahmet. “Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi”, *İİD*, Y. 7, S. 33, 2020, s. 21 vd.

⁷⁴ Balel, s. 264,265. Bu konuda iki önemli örnek için bkz. Arslan, Hasan. “Hibrit Savaş Perspektifinden Rusya’nın 2022 Yılı Ukrayna Müdahalesi”, *SBD*, C. 43, S. 2, 2023, s. 331 vd; Semiz Türkoğlu, Hülya. “Sosyal Medyada Yanlış Bilinç

yıllık süreçte resmi veya gayri resmi örgütler ya da bireylerin dünya çapındaki kanuni, siyasi ve sosyal sistemleri bozmak için dezenformasyonu silah olarak kullandığı ifade edilmektedir⁷⁵.

Ancak, biz çalışmamızın kapsamı dahilinde TCK 217/A madde hükmü açısından bilgi kavramı hakkında genel açıklamalarla yetinmekteyiz. Burada gerçek bilginin ne olduğu tartışmalarından ziyade yayma fiilinin konusu olan bilginin “gerçeğe aykırı” olması üzerinde durulmalıdır. İfade edilmelidir ki bir bilginin gerçeğe aykırı olduğunun kanıtlanması, o bilginin hakikate kavuşturulmasından ziyade yalnızca ve yalnızca ne olmadığına ortaya konulmasından ibarettir⁷⁶. Gerçekten de dezenformasyon suçunun konusunun “gerçeğe aykırı bilgi” niteliğinde ve “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” olması gerekmektedir.

Kanun koyucunun gerçeğe aykırı bilginin ilişkili olmasını aradığı hususların başında ülkenin iç ve dış güvenliği (milli güvenlik) bulunmakla birlikte mevzuatta tanımlanmış değildir. Milli güvenlik kavramına ilişkin tanımlama çabaları ise bu kavramın dinamik ve yorumla açık yapısı nedeniyle numerus clausus ilkesine uygun bir şekilde açıklanamamasını doğurmaktadır. Bununla birlikte yetmiş kadar ülkenin normlar hiyerarşisinin en tepesinde açık ya da örtülü (iç ve dış güvenlik) olarak bu kavrama yer verildiği görülmektedir⁷⁷. Çünkü bir devletin varlığını idame ettirmesi her şeyden önce iç ve dış egemenliğini sürdürmesine bağlıdır⁷⁸. Bu bağlamda milli güvenlik (iç ve dış güvenlik) bir milletin güvenlik içerisinde korkmadan yaşayabilmesini temin eden anayasal düzenin sürdürülebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması şeklinde tanımlanabilecektir⁷⁹. Kavramın hukuk düzleminde çok boyutlu etkiye sahip olması, kötüye kullanılması ve temel haklar bakımından istenmeyen neticelerle karşılaşılması tehlikesini barındırmaktadır. Bunun önüne geçilmesinin yargısal denetim ile mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Zira hukuk devleti pratiğinde mahkemeler bir durumun milli güvenliğe dahil olup olmadığını somut olay ve şartları kapsamında ortaya koyacaktır. Dolayısıyla kavramın kanunilik ilkesinin belirlilik şartını sağlamadığı yönündeki görüşlere bu yönüyle iştirak etmemekteyiz⁸⁰. Nitekim AYM de kendisine yapılan bir başvuruda milli güvenlik hakkında genel bir tahlilde bulunmuştur⁸¹. Buna göre; milli güvenlik milletin yaşamının ve hatta varlığının korunması olarak anlaşılmaktadır. Milli güvenlik kavramı, demokratik anayasal düzenden öte daha mühim bir konuma denk düşmektedir⁸².

İnşası: Gazze’ye Yönelik İsrail Saldırıların Dezenformasyon Boyutu”, MSAD, S. 21, 2024, s. 28 vd. Post truth öncesi döneme ait örnekler için bkz. Tani, Tommaso. “Legal Responsibility for False News”, J. Int’l Media & Entertainment Law, C. 8, S. 2, 2020, s. 250 vd.

⁷⁵ Ochs, Sara. “Fake News & International Criminal Law”, St. Louis University Public Law Review, C. 66, S. 99, 2021, s. 99 vd. Makale tam metni için bkz. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4103629 (E.T.01.09.2024)

⁷⁶ Balcı/Çakır, s. 8.

⁷⁷ Güveyi, Ümit. Anayasa Hukuku Boyutuyla Milli Güvenlik, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 243.

⁷⁸ Eren, Abdurrahman. Anayasa Hukuku Dersleri, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 906.

⁷⁹ Güveyi, s. 241.

⁸⁰ Şenol, s. 340.

⁸¹ AYM, B. 2016/22169, T. 20.06.2017. AYM Kararlar Bilgi Bankası, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/22169> (E.T.01.09.2024) Mahkeme, “... darbe teşebbüsünün sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil, bununla sıkı bağı olan ‘bireylerin temel hak ve özgürlükleri’ ve ‘milli güvenlik’ yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturduğu, ülke tarihinde ulusun yaşamını ve hatta varlığını hedef alan milli güvenliğe yönelik en ağır saldırı olduğu ...” şeklinde içtihatla bulunmuştur.

⁸² Güveyi, s. 23.

Gerçeğe aykırı bilginin ilişkili olmasının arandığı ikinci husus ise kamu düzenidir. Milli güvenlik kavramının aksine, doktrinde büyük oranda oйдаşma olduğu ifade edilmektedir⁸³. Kamu düzeni, genel itibarıyla “bir ülkede yaşayan halkın tamamının huzuru ve yaşamı için gerekli olan önlemlerin bütünü” kapsamaktadır. Söz konusu tedbirler “güvenlik, sağlık, dirlik ve esenlik” yönlerinden ortaya çıkar⁸⁴. Bu bakımdan kamu düzeni, toplumsal hayatın maddi (dış) düzeniyle sınırlıdır. Manevi (iç) ve ahlaki alan, bunun haricinde yer alır⁸⁵. Kamu düzeni denildiğinde toplumun huzur ve düzenini bozabilecek her türlü olay ve eylem buraya girmektedir. Dolayısıyla bir durumun önceden kamu düzenine dahil olup olmadığı açık bir şekilde belirlemek mümkün gözükmemektedir⁸⁶. Milli güvenlik kavramında olduğu gibi kamu düzeninin de somut olay ve şartları kapsamında yargısal makamlarca denetlenmesinin hukuk devleti pratiğinde mümkün olduğunu düşünmekteyiz.

Gerçeğe aykırı bilginin ilişkili olabileceği son husus genel sağlıktır. Öncelikle hijyen kaynaklı olmak üzere toplumu tehdit eden ya da ortaya çıkan hastalıkların önlenmesi ve tedavi edilmesi, toplumun korunması ve var olan hastalıkların da iyileştirilmesini amaçlayan işlem ve etkinliklerin bütünü olarak anlaşılmaktadır⁸⁷. Bulaşıcı hatalıkların önlenmesinden yiyeceklerin denetlenmesine kadar çok geniş yelpazede faaliyetleri kapsamına almaktadır. Tanımından da anlaşılacağı üzere genel sağlık, tek tek bireylerin hastalıklardan korunması ve tedavi edilmesi anlamına gelmemekte, toplumun genel olarak bu tehditlerden uzak tutulmasını ifade etmektedir⁸⁸. Mesela, Covid-19 pandemisinden sonra dünyanın farklı ülkelerinde özellikle Orta ve Batı Afrika’da salgın durumuna gelen Maymun Çiçeği Virüsü (MPOX) hakkında Dünya Sağlık Örgütü tarafından halk sağlığı için acil durum çağrısında bulunulmuştur⁸⁹. Buna göre; salgın hastalığın ülkede yayılmasının önlenmesine dair devlet tarafından alınan tedbirlere ilişkin üretilen ve yayılan gerçeğe aykırı bilgiler, suçun konusunu oluşturabilecektir. Ancak kamu düzeni kavramının “kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu huzuru, insan onuru ve genel ahlak” gibi pek çok öğeyi içerisinde barındırması nedeniyle TCK 217/A hükmünde ayrıca zikredilmesinin gerekmediği, özensiz bir tekrardan ibaret olduğu ve suçun konusu bakımından farklılık oluşturmadığı ileri sürülmüştür⁹⁰.

e. Nitelikli Haller

TCK 217/A maddesinde düzenlenen suçun “gerçek kimliğin gizlenerek”, “örgüt faaliyeti çerçevesinde”, “basın ve yayın yoluyla” ika edilmesi daha ağır ceza verilmesini gerektiren nitelikli haller şeklinde ihdas edilmiştir. Bununla beraber, “birden fazla kişi tarafından” ya da “kamu görevlisi tarafından” dezenformasyon suçunun işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlenmemesinin eksiklik

⁸³ Şenol, s. 340.

⁸⁴ Çelik Şeşen, Hülya. Kamu Düzeni Kavramının Dirlik ve Esenlik Unsuru, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 17.

⁸⁵ Okay Tekinsoy, Özge. İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 16.

⁸⁶ Can/Evirgen/Ulusal, s. 77; Çelik Şeşen, s. 17.

⁸⁷ Atay, Ender Ethem. İdare Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 345.

⁸⁸ Akyılmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat / Kaya, Cemil. Türk İdare Hukuku, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 623.

⁸⁹ Anadolu Ajansı Haber Sitesi, Tarih:15.08.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/dso-m-cicegi-virusunun-uluslararası-oneme-sahip-bir-halk-sagligi-acil-durumu-olusturdugunu-acikladi/3303847#> (E.T.02.09.2024)

⁹⁰ Şenol, s. 340; Can/Evirgen/Ulusal, s. 77.

teşkil ettiği haklı olarak ifade edilmektedir⁹¹.

i. Suçun Gerçek Kimliğin Gizlenerek İşlenmesi

TCK 217/A/2 hükmünde suçun cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hallerine yer verilmiştir. Bunlardan birincisi failin gerçek kimliğini gizleyerek suçu işlemesidir. Fail, bunu teşhis edilmesini önleyecek isim, resim, ses ve görüntüsünü gizleyerek veya takma isimle açılan sosyal medya ya da mail adresleri kullanarak önlemler almak suretiyle gerçekleştirmektedir⁹². Ancak, failin tedbirler almasına rağmen mesela teknik imkanlar kullanılması suretiyle kimliğinin belirlenmesi nitelikli halin uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir⁹³. Doktrinde “gerçek kimliğin gizlenerek işlenmesi” deyiimi, yeni/sosyal medyada anonim hesapların çok sık karşılaşılan bir durum olması karşısında, olağan zamanda da anonim hesaplar kullanan kişilerin kimliğini gizleme kastı olmadan ağırlaştırılmış cezaya maruz kalabileceği endişesiyle eleştirilmektedir⁹⁴. Bu gerekçeyle failin “gerçek kimliğinin belirlenebilir olduğu” hallerde söz konusu nitelikli halin uygulanmamasının gerektiği ileri sürülmektedir. Biz, aynı görüşte olmamakla birlikte bu ihtimalde dahi gerçek kimliğin gizlenerek suçun işleme şeklinin TCK m. 61 kapsamında temel ceza belirlenirken ele alınması gereken bir husus olduğunu düşünmekteyiz. Kanaatimizce nitelikli haller de kastın kapsamına dahil olduğu için⁹⁵ failin kimliğini gizleme kastı olmaksızın anonim bir hesap üzerinden yayma eylemini gerçekleştirmesi nitelikli halin uygulanmamasını gerektirmektedir.

ii. Suçun Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

TCK 217/A/2 hükmünde suçun cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hali olarak öngörülen ikinci durum, suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesidir. Gerçekten de dezenformasyon, özellikle terör örgütlerince eleman kazanma ve uluslararası destek sağlama amaçlarıyla sıklıkla kullanılan bir yöntemdir⁹⁶. Örgüt kavramının anlaşılması bakımından TCK m. 220’de yer alan “suç işlemek amacıyla örgüt kurma” suç tipine dair literatürden faydalanılabilecektir⁹⁷. Buna göre; örgütün varlığından söz edilebilmesi için ikiden fazla kişinin suç işlemek amacıyla hiyerarşik bir yapı içerisinde sürekli olarak bir araya gelmiş olmaları gerekir⁹⁸. Ayrıca örgütün amaç suçları işlemeye elverişli bir yapıya, üye sayısına, araç ve gerece de sahip olması aranmaktadır. Elverişlilik unsuru bakımından düzenlemenin kanunilik (belirlilik) ilkesine uygunluğunun tartışmalı olduğu ifade

⁹¹ Şenol, s. 343.

⁹² Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, R. Murat. Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 21. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 446. Yazarlar, Yargıtay’ın SMS yoluyla yapılan tehditler bakımından “telefona ait döküm ve kayıtların ilgili operatörden istenmesi durumunda failin kimliğinin saptanmasının teknik olarak mümkün olması nedeniyle” bu nitelikli halin uygulanmayacağına karar verdiğini ifade etmektedir.

⁹³ Şenol, s. 342.

⁹⁴ Balcı/Çakır, s. 10,11; Şen/Ervan/Serdar, s. 1 vd; Can/Evirgen/Ulusal, s. 79.

⁹⁵ Özgenç, s. 238; Koca/Üzülmez, s. 161; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 268.

⁹⁶ Ergün, Kürşad Kağan. “Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçişte Terör Örgütlerinin Değişen Medya Kullanım Yöntemleri: PKK Örneği”, TRAD, C. 3, S. 1, 2024, s. 24.

⁹⁷ Özgenç, İzzet. Suç Örgütleri, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 64. Yazar, eserinde “pek çok suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlendiği ön kabulünden hareketle çok sayıda kişi hakkında oldukça kabarcık sayfalı iddianameler düzenlenmekte olduğunu; örgüt kavramının gereksiz yere genişletilmesinin yargılama faaliyetini de güçleştirdiğini” belirtmektedir.

⁹⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s. 989.

edilmektedir⁹⁹. Örgütlü suç grubunun tanımının yapıldığı Palermo Sözleşmesi'nde¹⁰⁰ elverişlilik şartı bulunmamakta olup ayrıca bu sözleşme hükümleri, AY m. 90/5'teki açık düzenleme gereğince Türk hukuku bakımından normlar hiyerarşisinde kanun üstü seviyede yer teşkil etmektedir. Sözleşme kapsamında olan sınır aşan örgütlü suçluluk bakımından Palermo Sözleşmesi'nde yer alan kriterlerin esas alınması, bunun dışında yalnızca ülkemizde işlenen suçlarda TCK m. 220'de zikredilen kriterlerin uygulanması gerekecektir¹⁰¹. Ayrıca failin örgüt üyesi olması tek başına nitelikli halin uygulanmasını sağlamayacaktır. Suç teşkil eden fiilin örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenebilmesi için örgütün hiyerarşik yapısı içinde ve amaçları doğrultusunda ayrıca örgüt yararına işlenmiş olması lazım gelmektedir¹⁰². Yargıtay'ın ise "örgüt faaliyeti kapsamında" işlenmesinin nitelikli hal olarak öngörüldüğü suçlarda örgütün varlığının mahkeme kararı ile tespit edilmiş olmasını aradığı ifade edilmektedir¹⁰³. Nitekim Venedik Komisyonu da yayımladığı görüşte "örgüt" kavramının çok geniş ve belirsiz olduğunu, şayet terör örgütlerine atıfta bulunulmaktaysa bunun yasal metinde açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirtmektedir¹⁰⁴.

iii. Suçun Basın ve Yayın Yoluyla İşlenmesi

TCK m. 218 hükmünde "ortak hüküm" başlığıyla kamu barışına karşı suçlar açısından nitelikli hale yer verilmiştir. Buna göre, dezenformasyon suçunun "basın ve yayın yoluyla" ika edilmesi halinde verilecek ceza (1/2) nispetinde artırılmaktadır. Basın ve yayın yoluyla deyimini, TCK m. 6/1-g'de "her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar" olarak tanımlanmıştır. Suçun "basın ve yayın yoluyla" işlendiği takdirde 5187 sayılı Basın Kanunu¹⁰⁵ uygulama alanı bulacaktır. Nitekim 5187 sayılı Kanun'da 2022 yılında değişiklikle "internet haber siteleri" bu kanunun kapsamına alınmıştır¹⁰⁶. Dolayısıyla internet haber siteleri aracılığıyla yayma eyleminin işlenmesi halinde nitelikli halin gerçekleşmesinden bahsedilecektir. Bu noktada ifade edelim ki faili kim olursa olsun suçun mutlak surette bir basın faaliyeti sırasında işlenmesi şart

⁹⁹ Tezcan/Erdem/Önok, s. 992; Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 80.

¹⁰⁰ Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, KN 4804, KT 30.01.2003, RG 04.02.2003/25014, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102044bm_45.pdf (E.T.03.09.2024) Palermo Sözleşmesi, organize suçlulukla mücadele bakımından ilk uluslararası düzenleme olmasıyla önemlidir. Sözleşmenin kapsamına sınır aşan nitelikteki ve örgütlü suç gruplarınca işlenen suçlar girmektedir.

¹⁰¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, Özel Hükümler, s. 82.

¹⁰² Şenol, s. 342; Can/Evirgen/Ulusal, s. 80.

¹⁰³ Şenol, s. 342.

¹⁰⁴ Venedik Komisyonu'nun 1102/2022 sayılı ve 7 Ekim 2022 tarihinde yayımlanan görüşünün İngilizce metni için bkz. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)034-e) (E.T.03.09.2024) Komisyon raporunda; "... 217. maddenin (2) numaralı fıkrasının, suçun 'bir örgütün faaliyetleri çerçevesinde' işlendiğinde yaptırımını yarı yarıya artırmakta olduğunu; ancak bu cümlelerin, bir 'suç' örgütüne mi yoksa başka bir örgütlenme biçimine mi atıfta bulunduğunu belirtmediğini; Venedik Komisyonunun, Türk makamlarının 6 Ekim 2022'de yaptığı ve terimin 'terör örgütlerine' atıfta bulunduğunu belirten yorumları karşısında bunun kanun metninde açıkça belirtilmesi gerektiği görüşünde olduğu" ifadelerine yer vermektedir.

¹⁰⁵ Basın Kanunu, KN 5187, KT 09.06.2004, RG 26.06.2004/25504. Çalışmamızda 5187 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

¹⁰⁶ 5187 sayılı Kanun m. 2/1-m hükmüne göre; "İnternet haber sitesi: İnternet ortamında, belirli aralıklarla haber veya yorum niteliğinde yazılı, görsel veya işitsel içeriklerin sunumunu yapmak üzere kurulan ve işletilen süreli yayını" ifade etmektedir.

olmayıp¹⁰⁷ en popüler sosyal medya ağları¹⁰⁸ olan linkedin, facebook, telegram, instagram, discord, twitch ve x (twitter)¹⁰⁹ gibi platformlarda yapılan açıklamalar da bunların birer kitle iletişim aracı olması nedeniyle söz konusu nitelikli halin kapsamına girmektedir¹¹⁰. Bu suçun “basın ve yayın yoluyla” ika edildiği hallerde aleniyet unsuru da kendiliğinden gerçekleşecektir. Sosyal medyanın basın ve yayın yolu olarak kabul edilmesi karşısında sosyal medyası olmayan sıradan vatandaşların durumu değerlendirildiğinde, öncelikle bu platformların geleneksel basın organlarının yerini alacak şekilde geniş kitlelere ulaşabilen, bilgi yayan ve kamuoyu oluşturan araçlar olduğu unutulmamalıdır. Nitekim kanaatimizce, bu kabul sosyal medyanın kişilerin doğrudan kullanımını değil, kamuoyunu etkileme gücüyle alakalıdır. Sosyal medyası bulunmayan bir kişi bile toplumda yayılan dezenformasyondan dolayı olarak etkilenebilir. Örneğin, sosyal medyada yayılan gerçeğe aykırı bir bilgi televizyon, radyo veya gazete haberlerine ve özellikle kahvehane, pazar, okul gibi toplumsal etkileşim alanlarında hızla bireyler arası iletişime yansiyabilir. Bu nedenle, sosyal medya platformlarının kamu düzenine etkisi ve dezenformasyon riski, yalnızca kullanıcıları değil, tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olarak mütalaa edilir. Bu yüzden, sosyal medyası olmayan bireylerin korunması da sosyal medya platformlarının basın ve yayın aracı olarak kabul edilmesinin önemli gerekçelerinden birini oluşturur. Bununla birlikte sosyal medyanın basın ve yayın yolu olarak kabul edilmesinin, cezalandırma alanını genişleteceği ve bunun da suçun temel halinin düzenleniş amacına aykırı olduğu ileri sürülmektedir¹¹¹. Biz sosyal medyanın etkileşim, yayılma hızı ve geniş kitlelere ulaşabilme kapasitesi nedeniyle basın ve yayın yolu olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Doktrinde kanun koyucu tarafından basın yayın organlarıncı yanıltıcı bilgi verilmesinin daha ağır şekilde cezalandırılacağına öngörüldüğü; mevzu bahis nitelikli halin basın yayın organlarına/mensuplarına münhasır nitelikte olduğu ileri sürülmüştür¹¹². Kanaatimizce suçun bu nitelikli hali, herhangi bir gerçek veya tüzel kişi tarafından ihlal edilebileceği gibi basın yayın organları ve mensupları tarafından da ihlal edilebilecek niteliktedir. Çünkü TCK m.6 tanımlar kısmında ifade edilen kitle iletişim araçlarını kullanma kabiliyeti yalnızca basın ve yayın organlarına münhasır olarak anlaşılmaya müsait olmayıp her gerçek veya tüzel kişinin konvansiyonel ya da yeni/sosyal medya imkanlarının verdiği kolaylıktan yararlanarak suç tipini ihlal etmesinin mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Bununla birlikte, haberin doğruluğu konusunda araştırma yapma yükümlülüğüne ve dolayısıyla basın etik ilkelerine aykırı bir şekilde yalan haber yayılması halinde nitelikli hal uygulanacak ve temel ceza yarı oranında artırılabilecektir¹¹³.

¹⁰⁷ Özkepir/Kocaman/Kart, s. 191.

¹⁰⁸ 1 Ağustos 2024 tarihi itibarıyla internet trafiğinde en popüler sosyal medya ağları sıralaması; facebook, instagram, x, whatsapp, reddit, tiktok, linkedin, vk, pinterest, discord, telegram ve devamı şeklindedir. Ayrıntılı sıralama verileri hakkında bkz. <https://www.similarweb.com/tr/top-websites/computers-electronics-and-technology/social-networks-and-online-communities/> (E.T.03.09.2024)

¹⁰⁹ X (twitter) platformu örneğinde vaka incelemesi yoluyla suç unsurlarının tespiti ve ceza hukukuyla ilişkilendirilmesi hakkında bkz. Yurtlu, Fatih / Yıldız, Orkun. “Disinformation Activities on Social Media Platforms and Responsibility in The Context of Criminal Law: A Case Review on The Twitter Platform”, İTÜSBD, C. 22, S. 47, 2023, s. 791.

¹¹⁰ Ergüne, s. 1703; Balcı/Çakır, s. 12; Can/Evirgen/Ulusal, s. 80.

¹¹¹ Türey/Börekeçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 19.

¹¹² Can/Evirgen/Ulusal, s. 80.

¹¹³ Balcı/Çakır, s. 11; Can/Evirgen/Ulusal, s. 80.

2. Tipikliğin Manevi Unsurları

İşlediği suçla ilgili olarak failin ceza sorumluluğuna gidilebilmesi için yalnızca suçun kanuni tanımında yer alan eylemi gerçekleştirmesi değil, bununla beraber fiille arasında manevi (sübjektif) bir bağın da kurulması gerekir. Çünkü fiilden önce oluşan kişinin içsel (manevi/sübjektif) durumuna fiil eşlik etmekte ve böylece ona suç fiili olma vasfını kazandırmaktadır¹¹⁴. Suçun varlığı kural olarak, tipte yer alan unsurların bilerek ve istenerek (kasten) gerçekleştirilmesine bağlıdır (TCK m. 21/1). Taksirli hareketler ise ancak kanunda açık hüküm edildiği hallerde cezalandırılabilir (TCK m. 22/1).

Kanun koyucu, bazı suçlar bakımından suçun oluşumu için kastın varlığını yeterli görmemekte kastın dışında ayrıca belli bir saikle hareket edilmesini aramaktadır¹¹⁵. Çalışma konumuz olan dezenformasyon suçu da manevi unsur olarak sadece kast ile işlenebilen bir suç olmakla beraber suçun oluşumu failin “sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratma saikiyle” hareket etmesi şartına bağlıdır. Nitekim madde gerekçesinde de belirtildiği üzere; suçun özel saiklerle işlenmesinin aranmasında kanun koyucunun amacı, birer insan hakkı olarak görülen kişilerin şahsi kanaatlerini açıklama ve haber verme haklarıyla dezenformasyon olarak nitelendirilen fiiller arasında ayırım yapılabilmesini temin etmektir.

Endişe; kaygı, tasa, gam, keder¹¹⁶ anlamında kullanılmakta *korku*; bir tehlike veya tehlike ihtimali karşısında duyulan ürkütücü duygu¹¹⁷ olarak ifade edilmekte *panik*; bir insan veya topluluğa, kendi üzerindeki kontrolünü kaybettirecek kadar şiddetli hükmeden büyük korku, dehşet duygusu, korku sebebiyle içine düşülen şaşkınlık durumuna¹¹⁸ karşılık gelmektedir. Tanımlamalardan anlaşıldığı üzere bu deyimler, tehlike (ihtimali) karşısında hissedilen kaygının farklı derecelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Nitekim halkı yanıltıcı bilginin alenen yayılması halinde halkta meydana gelebilecek telaş durumunun da değişik derecelerde olabileceği haklı olarak ifade edilmektedir¹¹⁹. Dış dünyada meydana gelen hareketler, failin iç dünyasındaki saiklerin sonucudur. Covid-19 pandemisindeki örneklerde görüldüğü üzere salgınla ilgili gerçeğe aykırı bir bilginin üretilmesi ve kasten yayılmasının arkasında çok fazla saik bulunabilir. Fail, suçu işlerken yalnızca insanların dikkatini çekmeyi değil, bununla beraber kamu düzeninin bozulmasını ve kendisine fayda sağlamak için toplumsal paniğe neden olmayı da amaçlamış olabilir¹²⁰.

Kasten işlenen suçlar, kural olarak hem doğrudan hem de olası (dolaylı) kastla işlenebilir¹²¹. Fakat suç tipinde saikin arandığı TCK m. 217/A maddesi gibi suçlar olası kastla işlenemez, yalnızca

¹¹⁴ Fletcher, George P. *Basic Concepts of Criminal Law*, Oxford University Press, New York, 1998, s. 121. Yazar, düşüncenin hareketten bağımsız olarak var olabileceği gerçeğini şu ifade ile dile getirmektedir: “Önce niyet gelir, sonra eylem.”

¹¹⁵ Özgenç, s. 301; Koca/Üzülmez, s. 253; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 276.

¹¹⁶ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/endi%C5%9Fe> (E.T.04.09.2024)

¹¹⁷ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/KORKU> (E.T.04.09.2024)

¹¹⁸ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/PAN%C4%B0K> (E.T.04.09.2024)

¹¹⁹ Balcı/Çakır, s. 12.

¹²⁰ Zhang, Tingting. “The Criminal Law Regulation of the Behavior of Fabricating and Deliberately Disseminating False Information of Epidemic”, *Ukrainian Policymaker*, S. 6, 2020, s. 106.

¹²¹ Özgenç, s. 254.

doğrudan kastla işlenebilir¹²². Her somut olay bakımından yapılacak değerlendirmede failin bilinci, eğitimi, amacı, yaşam çevresi gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Mesela, gerçek salgın bilgisini sahte olandan ayırt etme yeteneğine sahip olmayan bir kişinin salgın bilgisini denetlemeksizin sadece kasten yaydığı bir olayda bunun ardından bilginin “gerçeğe aykırı olduğu” kanıtlanırsa, kişi kanuni tanımda sayılan saiklerle hareket etmediğinden TCK m. 217/A hükmünde yer alan suçu işlemediği sonucuna varılması gerekir. Buradaki saik değerlendirmesi, esasen failin gerçeğe aykırı bilginin ve bu bilginin sonucunda ortaya çıkması muhtemel zararların önceden farkında olup olmadığının bulunmasını¹²³ ezcümle kasttan önce gelen ve kastı hazırlayan düşüncenin ortaya çıkarılmasını¹²⁴ içermektedir. Tüm bunlarla birlikte saik değerlendirilmesi, delil ve ispat hukuku bakımından zorlukları da bünyesinde barındırmaktadır. Zira ortada açıkça bir zararın bulunmadığı durumlarda böyle bir saik yalnızca kişinin aşamalarda açıklamaları veya belki de itirafına dayalı olarak belirlenebilecektir¹²⁵.

B. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, failin gerçekleştirdiği suç kalıbına uygun fiilin tüm hukuk düzeni ile çatışması ve çelişmesi anlamına gelmektedir. Buna göre bir fiilin suç olarak kabul edilebilmesi için varlığı aranan başka bir unsur da hukuka aykırılık unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁶. Türk hukuk düzeni içerisinde var olan herhangi bir kurala riayet edilerek gerçekleştirilen eylemin, suç olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu sebeptir ki eylemin suç kalıbına uygun biçimde meydana gelmesi, o eylemin hukuka aykırılığına işaret etmekte ve karine oluşturmaktadır. Fiilin tipe uygun olarak meydana gelmesi, o fiilin hukuka aykırılığı bakımından karine teşkil etmektedir. Nihayetinde her somut olayda yapılacak değerlendirme, eylemin hukuka aykırılığından çok o eylemi hukuka uygun hale getiren bir sebebin (hukuka uygunluk nedeninin) araştırılması üzerine olacaktır. TCK 217/A maddesinde düzenlenen suç “hakkın kullanılması” hukuka uygunluk nedeni (TCK m. 26/1) bakımından tartışılmaya, değerlendirmeye muhtaç hususlar barındırmaktadır. Nitekim “ortak hüküm” başlıklı TCK m. 218’de kamu barışına karşı işlenen suçlar bakımından “hakkın kullanılması” hukuka uygunluk nedeninin özel bir düzenlenişine yer verilmektedir. Söz konusu hüküm uyarınca; “haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları” suç oluşturmaz. Gerçekten de demokratik toplumlarda ifade özgürlüğünün görünürlüğünü sağlayan medya özgürlüğünün vazgeçilmez bir önemi ve toplumsal değeri haizdir. Demokratik bir toplumda kamu gücünü kullananlar üzerinde “gözetim”, “eleştiri” ve “denetim” işlevini medya üstlenmektedir¹²⁷.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası¹²⁸ da herkesin “düşünce ve kanaat” hürriyetine sahip olduğunu (m. 25/1); herkesin düşünce ve kanaatlerini “açıklama ve yayma” hakkı taşıdığını (m. 26/1-

¹²² Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 277; Şenol, s. 343.

¹²³ Zhang, s. 108.

¹²⁴ Koca/Üzülmez, s. 252.

¹²⁵ Tani, s. 253.

¹²⁶ Özgenç, s. 305; Koca/Üzülmez, s. 265; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 290.

¹²⁷ Gül, Cengiz. “AİHM Kararlarında İfade ve Medya Özgürlüğünün Sınırlandırılması Kriterleri”, ERÜHFD, C. XIV, S. 1, 2019, s. 116.

¹²⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, KN 2709, KT 18.10.1982, RG 09.11.1982/17863. Çalışmamızda 1982 Anayasası ya da kısaca AY olarak anılacaktır.

c.1); bu hürriyetin “haber veya fikir almak ya da vermek” serbestliğini de kapsadığını (m. 26/1-c.2) açıkça hüküm altına almaktadır. Düşünce hürriyeti, kişinin bilgiye serbestçe ulaşabilmesini ve sahip olduğu bilgiyi özgürce işleyebilmesini kapsamına almaktadır. İfade hürriyeti ise bilgi ve habere serbestçe erişebilmekten, herhangi bir sınırlama veya yönlendirme olmaksızın özgürce fikir ve kanaat sahibi olabilmeye, bunları serbestçe açıklayabilme ve yayabilmeye kadar birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır¹²⁹. Bu bakımdan insanların çevrelerinde gelişen olay ve olgulara ilişkin doğru bilgiye ulaşabilmesi, şahsiyetlerinin gelişmesine hizmet eden öncelikli bir haktır¹³⁰. Konvansiyonel veya yeni/sosyal medya araçları da kişilerin bilgi edinme hakkını temin eden ve kolaylaştıran bir işlev görmekte ve bu anlamda görev ifa etmektedir. Ancak, toplumun yanıltıcı bilgilerden ve dezenformasyondan korunması aşamasında yeni/sosyal medyaya ilişkin yasal düzenlemeler en çok ifade özgürlüğü etrafında tartışmalara sebebiyet vermektedir¹³¹. Tüm bunlarla birlikte düşünce, ifade ve basın özgürlüğünün sınırlarının TCK m 217/A maddesinde düzenlenen suç açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS)¹³² 10’uncu maddesinin 2’nci fıkrasında, mutlak bir hak teşkil etmeyen ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin öncelikle hukuken öngörülmüş olması ölçütünü koyarak kanunilik ilkesine atıfta bulunmaktadır. Ayrıca yapılacak müdahalenin toplumsal bir ihtiyacın karşılığı olarak, meşru bir amacı izlemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yine söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmasını da önemli bir ölçüt olarak kabul etmektedir. İfade özgürlüğü alanında İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM), verdiği kararlarda takdir alanını geniş tutmaktadır. Her somut olayda ifadenin sahibinden konusuna ve yöneldiği kişiye kadar çeşitli değişkenler kullanılmaktadır¹³³. Yargısal takdir yetkisinin bu şekilde kullanılması, parametreler oluşturulmasına ve ifade özgürlüğünü ve sınırlarını değerlendirmede mahkemelere rehberlik etmek üzere zengin bir literatür sunmasına imkan vermektedir¹³⁴. Bununla birlikte doktrinde, demokratik toplumda gereklilik şartından hareketle TCK m. 217/A hükmünün ifade özgürlüğünün ihlali olduğu yönündeki görüşe iştirak etmek mümkün gözükmemektedir¹³⁵. Öncelikle ifade özgürlüğü bağlamında korunan “düşünceler” kişilerin kendi bakış açılarını, görüşlerini, yorumlarını yansıtan ifadeler olup TCK 217/A maddesi hükmünde cezalandırma konusu edilen “gerçeğe aykırı bilgi” kavramından farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla “gerçeğe aykırı bir bilginin kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayılması” eylemi, düşünce açıklaması olmadığından ifade özgürlüğünün kapsamına

¹²⁹ Özkepir/Kocaman/Kart, s. 74.

¹³⁰ Özgenç, s. 317.

¹³¹ Tawanna, D. Lee. “Combating Fake News with ‘Reasonable Standards’”, Hastings Communications and Entertainment Law Journal, C. 43, S. 1, 2021, s. 95. Yazar, “ABD’nin aksine Avrupa Birliği’nin geleneksel olarak ifade özgürlüğünden ziyade düzenleme yapmayı tercih ettiğini; sahte haberleri ‘demokratik siyasi ve politika yapım süreçlerine yönelik bir tehdit’ olarak tanımlayarak bununla mücadele etmek için bir kamu yönetimi yaklaşımı benimsediğini” ifade etmektedir.

¹³² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 11. ve 14. Protokoller ile Değiştirilen Metin, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> (E.T.08.09.2024)

¹³³ Karan, Ulaş. İfade Özgürlüğü Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 2, 1. Baskı, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, 2018, s. 104.

¹³⁴ Coenen, Dan T. Freedom of Speech and the Criminal Law, 97 B.U. L. Rev. 1533, 2017, s. 1590. Makale tam metni için bkz. https://digitalcommons.law.uga.edu/fac_artchop/1279/ (E.T.08.09.2024)

¹³⁵ Türey/Börekçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 10; Can/Evirgen/Ulusal, s. 81.

girmemektedir. Ayrıca bu görüşü savunan yazarlar, bilginin sosyolojik karşılığının ortaya konulması gerektiğini; “kamu barışını bozmaya elverişli” ve “gerçeğe aykırı” bilginin hiç kimse tarafından dikkate alınmaması veya ciddi bulunmaması diğer deyişle somut bir tehlike arz etmemesi halinde müdahaleyi gerektiren toplumsal bir ihtiyacın da doğmayacağını ve bu durumun ifade özgürlüğünü ihlal edeceğini ileri sürmektedir. Ancak, insan haklarına en kapsamlı özgürlüğü tanıyan devletlerde dahi bu hürriyetlerin sınırı olmayan bir niteliği haiz olduğu söylenemeyecektir¹³⁶. Zira her özgürlüğün kendi doğasından kaynaklı sınırları bulunmaktadır. Aynı şekilde “demokratik bir toplumda şiddet çağrısı veya nefret söylemi gibi çoğulcu demokrasiyi ortadan kaldırmayı amaçlayan açıklamalar” ifade özgürlüğünün sınırında ve fakat dahilinde kabul edilmemektedir¹³⁷. Nihayetinde bu özgürlüğün kişilerin doğru şekilde bilgi edinme hakkını (Informationsrecht)¹³⁸ içermesi karşısında TCK m. 217/A maddesinde düzenlenen suç tipi bakımından bir hukuka uygunluk nedeni oluşturmayacağı düşüncesindeyiz¹³⁹.

Radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi organlardan oluşan konvansiyonel medyanın toplumun bilgi edinme ve haber alma hakkına riayet ederek hareket etmesi gerekir¹⁴⁰. Nitekim bu araçlar, halen bilgi ve düşünceye erişim ve bunların yayılması üzerinde etkisini sürdürmektedir¹⁴¹. İHAM de bu işlevi nedeniyle medyanın vazgeçilmez “bekçi köpeği (public watchdog)” olduğunu¹⁴² ifade ederek demokratik toplumlarda temel hak ve hürriyetlerin temel güvencelerinden birinin özgür medya olduğunu vurgulamaktadır¹⁴³. Bununla birlikte, medyanın kullandığı araçlar, bunlarla ulaştığı kitlenin büyüklüğü ve bu kitleler üzerindeki etkisi gibi durumlar sosyal medya araçlarını kullanan toplumdaki diğer bireylere oranla medyaya fazlaca sorumluluk yüklemektedir¹⁴⁴. Çünkü hiçbir özgürlük sınırsız kullanılmayacağı gibi basın özgürlüğünün de sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Bu noktada önemli olan husus, makul ve gerekli sebeplerle yapılacak sınırlamanın basın özgürlüğünü ortadan kaldıracak boyuta varmaması ve sınırlamanın sınırlarının dikkatli bir şekilde oluşturulmasıdır¹⁴⁵. Buna göre; haber verme ve eleştiri hakkında olduğu gibi belli bir fikri kabul ettirmeyi, taraftar kazanmayı veya kişilerin tutumlarını değiştirmeye odaklanan propaganda

¹³⁶ Hakyemez, Yusuf Şevki. “Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları”, AÜSBFD, C. 57, S. 2, 2002, s. 37.

¹³⁷ Hakyemez, s. 17; Karan, s. 44; Coenen, s. 1548. Son yazar, çalışmasında ifade özgürlüğünün sınırları dışında kalan konulardan bahsederken; suç işlemeye tahrik, şiddet, nefret ve cinsiyetçi söylemler kategorisine yer vermektedir.

¹³⁸ Özgenç, s. 317.

¹³⁹ Aynı yönde, Şenol, s. 346.

¹⁴⁰ Balcı/Çakır, s. 13; Can/Evirgen/Ulusal, s. 81.

¹⁴¹ Karakehya, Hakan. “Yazılı Haber Medyasında Suçun Temsili”, İÜHFİM, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 735. Yazar, “günümüzde medyanın gerçekleri genel olarak yansıttığı, çarpıttığı veya inşa ettiği yönündeki farklı görüşlerin savunulmakta olduğunu” ifade etmektedir.

¹⁴² Karan, s. 47.

¹⁴³ İHAM, Case of Pedersen and Baadsgaard v. Denmark, B. 49017/99, T. 17.12.2004. Kararın tam metni için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61168%22%5D%7D> (E.T.09.09.2024) Mahkeme, “... basının, özellikle başkalarının itibarı ve hakları açısından belirli sınırları aşmaması gerekse de, görevi (sadece hakkı değil), bazen bir miktar abartma veya hatta kışkırtma içerebilecek bir şekilde, kamu yararı taşıyan tüm konularda bilgi ve fikir vermektir. Bu nedenle, ... basının ciddi kamu endişesi taşıyan bilgileri iletmeye hayati bir rol olan ‘kamu bekçisi’ rolünü yerine getirmesini sağlama konusunda demokratik bir toplumun çıkarı bulunmaktadır. ...” şeklinde içtihatla bulunmuştur.

¹⁴⁴ Özkepir/Kocaman/Kart, s. 101.

¹⁴⁵ Kılıç, Hüseyin. Basın Hukuku, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 28.

faaliyetlerinin de ifade özgürlüğünün bir parçasını oluşturduğu kabul edilebilir. Ancak, “şiddete varabilecek” veya “şiddeti teşvik edecek” gerçeğe aykırı nitelikteki bilgilerin yayılmasının ifade özgürlüğü dahilinde olduğu düşünülemez. Zira bu haller gerek kamu düzeni ve gerekse kamu barışı açısından önemli bir tehlike teşkil etmektedir¹⁴⁶. Failin kanunda öngörülen saiklerle halkı yanıltıcı nitelikte olan gerçeğe aykırı bir bilgiyi yayması örneğinde; medyanın da kamuyu aydınlatma işlevini yerine getirmediği, böyle bir haberin görünüşe uygun düşmediği, haberin verilmesinde kamu yararı bulunmadığı açık olduğundan medya özgürlüğü gerekçesiyle hukuka uygunluk nedeninin uygulanması da mümkün olmayacaktır¹⁴⁷.

İfade özgürlüğü, demokrasi için olduğu kadar insanın şahsiyetinin dışavurumu ve düşünce özgürlüğünün bir tezahürü olarak önemlidir. Anonimlik de bu bağlamda önemli bir kavrama karşılık gelmektedir. Nitekim insanlar mesela, kalabalıkta yürürken ya da bir alışveriş kuyruğunda beklerken günlük yaşantılarında bile anonimliği deneyimlemektedir. Ancak, kişilerin çevrimiçi ortamlarda ve özellikle sosyal medyada düşünce ve görüşlerini anonimlikten yararlanarak ve gerçek isimlerini kullanmadan açıklamalarda bulunmaları anonimlik kavramının ifade özgürlüğü açısından tartışılmasına yol açmıştır¹⁴⁸. Peşinen söylemek gerekirse anonimlik hakkı, ifade özgürlüğünün bir neticesidir ve fikirlerin internette serbest dolaşımında önemli bir rol oynamaktadır¹⁴⁹. Anonim kalma imkanı, kanunda öngörülen saiklerle halkı yanıltıcı nitelikte olan gerçeğe aykırı bir bilgiyi yaymak isteyen kişilerce kötüye kullanılabilir. Nitekim çevrimiçi suç failleri, maksimum hareket kabiliyeti kazanabilmek ve kamusal makamların denetimden kaçınabilmek için sürekli anonim kalma ihtiyacı hissetmekte ve bunun yollarını aramaktadır¹⁵⁰. Bu durumda, kamu otoriteleri kamu barışına karşı işlenen eylemlerle ilgili olarak hesap sahiplerinin gerçek kimlik bilgilerini sosyal ağ sağlayıcılarından isteyebilmektedir. Sosyal ağ sağlayıcıları da ilgili verileri belli şartlar ve sürelerle muhafaza etme ve kendilerinden istenildiğinde yargı makamlarıyla paylaşma yükümlülüğü altındadır¹⁵¹.

III. UNSURLAR DIŞINDA KALAN HUSUSLAR

TCK m. 217/A maddesinde düzenlenen suçta yayma fiilinin “kamu barışını bozmaya elverişli olması” halinde failin cezalandırılması mümkün olacağından bu koşulun objektif cezalandırma şartı

¹⁴⁶ Balcı/Çakır, s. 13; Can/Evirgen/Ulusal, s. 81.

¹⁴⁷ Aynı yönde, Şenol, s. 345.

¹⁴⁸ Türey/Börekçi/Yılmaz/Özbalcı, s. 17.

¹⁴⁹ Venedik Komisyonu'nun 1102/2022 sayılı ve 7 Ekim 2022 tarihinde yayımlanan görüşünün İngilizce metni için bkz. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)034-e) (E.T.10.09.2024) Komisyon raporunda; “Üye devletlerin kullanıcıların kimliklerini ifşa etmeme iradesine saygı göstermeleri; bu şekilde korumanın mutlak olmaması ve diğer hak ve çıkarlarla dengelenmesi gerektiği ancak, bunun devletlerin çevrimiçi anonim ifadeleri yasaklayabileceği anlamına gelmediği; sadece başkalarının korunması için gerekliyse anonim olarak hareket edenlerden kendilerini ifşa etmelerini isteyebileceği; buna göre, anonim bir ifadenin cezalandırılmasının çevrimiçi iletişimin önde gelen ilkelerinden biriyle ve Sözleşmenin 10. maddesiyle açıkça çelişeceği ...” ifadelerine yer vermektedir.

¹⁵⁰ Edelstein, Jonathan I. “Anonymity and International Law Enforcement in Cyberspace”, Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal, C. 7, S. 1, 1996, s. 265. Yazar, siber uzaydaki anonim kalabilme imkanının suç işleyen kişilere ulaşılmasını zorlaştırdığını ve bunun kolluk kuvvetleri için ciddi bir sorun oluşturduğunu, haklı olarak ifade etmektedir.

¹⁵¹ Turan, Metin. Bilişim Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 192; Balcı/Çakır, s. 14; Can/Evirgen/Ulusal, s. 82.

olduğu ifade edilmektedir¹⁵². Biz de bu görüşe iştirak etmekteyiz. Benzer bir yaklaşım, “kamu güvenliğini tehlikeye sokacak şekilde” veya “tehlike doğuracak şekilde” ifadeleriyle TCK m. 213, m. 215 ve m. 216'da yer alan suç tiplerinde de görülmektedir. Objektif cezalandırma şartı, suç kalıbında bulunmakla beraber, eylemin haksızlık içeriğini etkilemeyen ve bu sebeple kast kapsamında yer almayan olgulardır¹⁵³. Dolayısıyla objektif cezalandırma şartının gerçekleşmediği hallerde fiil henüz suç olma vasfını kazanmadığı için cezaya layık bir haksızlıktan da bahsedilemeyecektir. TCK m. 217/A'da yer alan “kamu barışını bozmaya elverişlilik” ifadesi de aynı amaca hizmet etmektedir. Bu düzenleme ile yalnızca gerçeğe aykırı bilginin yayılması değil, bu bilginin kamu barışını tehlikeye sokabilecek bir etki yaratması cezalandırılmak istenmektedir. Söz konusu yaklaşım, her gerçeğe aykırı bilginin yayılmasının suç sayılmasını engellemekte ve yalnızca somut tehlike oluşturabilecek eylemleri suç kapsamına almaktadır. Bu sayede gereksiz cezalandırmanın önüne geçilmesi ve kamu düzeninin korunması sağlanmaktadır.

TCK'da böyle bir şartın kanun koyucu tarafından ileri sürülmesinin nedeni, cezai sorumluluk alanının daraltılmak istenmesidir¹⁵⁴. Yine doktrinde suçun somut tehlike suçu olduğunu kabul eden yazarlar, bu suçun teşebbüse de elverişli olmadığını belirtmektedir¹⁵⁵. Böylece suç bütün unsurlarıyla tamamlanmış olsa da objektif cezalandırma koşulu gerçekleşmemişse teşebbüs mevzu bahis olmayacak ve fail cezalandırılmayacaktır. Kanun koyucu gerekçede suç tipinin somut tehlike suçu olduğunu ifade etmektedir. Bu tür tehlike suçlarına benzer bir örnek, TCK m. 213'teki “halk arasında korku ve panik yaratma” suçu veya TCK m. 216'da düzenlenen “halkı kin ve düşmanlığa tahrik” suçudur. Her iki maddede de bu suçlar doğrudan bir zarar doğurmasa bile, toplumsal düzende somut bir tehlike ortaya çıkarabilecek eylemler cezalandırılmaktadır. Kamu barışına karşı suçlar başlığı altında yer alan suçların çoğu, somut tehlike suçu niteliği taşımaktadır. TCK m. 217/A'da düzenlenen suç da bu sistematığe uygun şekilde kurgulanmıştır. Bu yaklaşım, kamu düzeninin önleyici bir şekilde korunmasını amaçlamakta ve kamu barışına karşı suçların genel mantığına uygun bir çerçeve sunmaktadır. Dezenformasyon suçunda objektif cezalandırma şartına yer verilmesi bu suça teşebbüsün mümkün olup olmadığını noktasında değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu konuya bir sonraki başlık olan teşebbüs bahsinde yer verilecektir.

IV. TEŞEBBÜS

Teşebbüs, failin işlemeyi kastettiği suçun elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icrasına başlanmasına karşın failin elinde olmayan sebeplerle hareketin yarıda kalması ya da neticenin gerçekleşmemesidir (TCK m. 35). Dezenformasyon suçunda kamu barışını bozmaya “elverişli olma” deyiminin kanuni tanım içerisinde yer alması, teşebbüsün uygulanabilirliğini tartışmadan önce soyut-somut tehlike suçu ayrımı açısından değerlendirme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Tehlike suçlarını, soyut ve somut tehlike suçları olmak üzere sınıflandırmak mümkündür¹⁵⁶. Soyut tehlike

¹⁵² Balcı/Çakır, s. 3.

¹⁵³ Özgenç, s. 768; Koca/Üzülmez, s. 374; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 462.

¹⁵⁴ Özgenç, s. 225. Yazar, ceza hukuku müdahalesinin somut bir tehlike meydana gelmesi halinde mümkün olduğunu haklı olarak belirtmektedir.

¹⁵⁵ Özkepir/Kocaman/Kart, s. 316.

¹⁵⁶ Bu tasnifin dışına çıkıldığında ve TCK'daki somut tehlike için kullanılan ifade farklılıkları da düşünüldüğünde; “hakimin tehlikeye dair hangi halde, tam olarak neyi tespit etmesi” gerektiğinin önemi haizdir. Doktrinde “ceza hukuku

suçlarında suç kalıbında yer alan eylemin icra edilmesi yeterliyken, somut tehlike suçlarında bu eylemin suçu konusu açısından gerçek bir tehlikeye neden olup olmadığının “ex ante” bir değerlendirmeye mahkemece belirlenmesi gerekmektedir¹⁵⁷. Kanun koyucu elverişlilik tabiri ile ilgili olarak TCK 217/A maddesinin gerekçesinde; “*Fiilin, ‘kamu barışını bozmaya’ elverişli olması aranarak, bu suçun somut tehlike suçu olduğu vurgulanmıştır.*” ifadesine yer vermektedir. Esasen bu tanımlama şekli, suçun potansiyel bir tehlikeyi de bünyesinde barındığını göstermektedir.

Elverişlilik kural olarak, bir olgunun başka bir olguya yol açabilmesi özelliğine işaret etmektedir¹⁵⁸. Alman ceza hukuku öğretisi ve Federal Yüksek Mahkeme kararları, bu suçların soyut tehlike suçlarının alt grubu olduğunu kabul etmektedir. Bu takdirde hakim, somut tehlikeyi araştırmak için çaba göstermeyecektir. Ancak, kanun koyucu suç tipinde elverişlilik kalıbını kullanmak suretiyle eylemin objektif olarak öngörülen tehlikeyi çıkarmaya uygunluğunu araştırmak hususunda hakime uyarıda bulunmaktadır. Bu uyarıya karşın elverişlilik suç tipinde öngörüldüğünden araştırma yalnızca somut tehlikeye sebebiyet verebilecek eylemin elverişliliği ile sınırlı kalacaktır. Nihayetinde Alman ceza hukukunda elverişlilik faktörü nedeniyle yeni bir tehlike suçu (elverişlilik suçu) kategorisi önerilmesi gerekmiştir¹⁵⁹. Türk ceza hukukunda ise elverişlilik tipikliğin maddi unsurları içerisinde fiilin bir özelliği olarak mütalaa edilmektedir. Bu noktada ifade edelim ki “elverişlilik” dezenformasyon suçu açısından suç tipinde yer verilen bir objektif cezalandırma şartını ihtiva etmektedir. Objektif cezalandırma şartlarına genellikle ilgili suç tipinde yer verilmektedir. TCK m. 213, m. 216 ve m. 217/A, bu sistematığe uygun örneklerdir. Bununla birlikte Yargıtay, bazı suç tanımlarıyla bağlantılı olarak içtihat yoluyla objektif cezalandırma şartı ihdas edebilmektedir¹⁶⁰. Dolayısıyla da Yargıtay içtihatlarına bakıldığında elverişliliğin somut tehlike suçları kabildinden olduğu görülmektedir¹⁶¹.

Doktrinde TCK 217/A maddesinde düzenlenen suçun da somut tehlike suçu olması gerekçesiyle teşebbüse uygun olmadığı ileri sürülmektedir¹⁶². Buna karşılık suç tipinde “elverişlilik” kalıbına yer verildiğinden bunun objektif cezalandırılabilme şartı olduğu ve teşebbüs hükümlerinin uygulanmasının doktrinde tartışmalı olduğu ifade edilmekle birlikte somut tehlikenin suç tipinin netice unsuru olarak kabul edilmesi halinde teşebbüse elverişli olduğu da kabul edilmektedir¹⁶³. Doktrindeki bir başka görüş ise potansiyel tehlike suçları bakımından fiilin niteliği olarak aranan “elverişlilik” faktörünün gerçekleşmediği hallerde işlenemez suçun söz konusu olduğunu

sistemindeki bütün tehlike suçlarının düzenlenme biçimlerinin öğretilde ‘tehlikeye elverişli suç’ veya ‘somut tehlikeye elverişli suç’ kategorilerine yer verildiği dikkate alınarak elden geçirilmesi” önerilmektedir. Maden, Mehmet. “Bir Tehlike Suçu Olarak ‘Gürültüye Neden Olma’ (TCK, m.183) ve Tehlike Suçlarına İlişkin Genel Tespitler”, AHBVÜHFD, C. XXV, S. 1, 2021, s. 465.

¹⁵⁷ Özgenç, s. 224; Koca/Üzülmez, s. 121; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 240.

¹⁵⁸ Ünal, Osman Gazi. Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 312.

¹⁵⁹ Ünal, s. 319.

¹⁶⁰ Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu örneği için bkz. Özgenç, s. 137, dn. 321.

¹⁶¹ Yargıtay 16. CD., E. 2018/7103, K. 2019/1953, T. 22.03.2019. Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://kazanci.com.tr/> (E.T.12.09.2024) Mahkeme; “Toplumda kaos ve tedirginlik oluşturacak, devlet otoritesine olan güveni sarsacak, kamu düzenini ve toplum barışını bozarak devletin anayasal düzeni bakımından somut tehlike meydana getirecek yoğunluk ve ciddiyetteki eylemlerin amaç suç yönünden elverişli olduğu kabul edilmektedir.” şeklinde içtihatla bulunmuştur.

¹⁶² Özkepir/Kocaman/Kart, s. 316.

¹⁶³ Şenol, s. 346.

belirtmektedir¹⁶⁴. Biz, TCK m. 217/A maddesinde düzenlenen suçun somut tehlike suçu değil, soyut tehlike bağlamında değerlendirilen bir elverişlilik suçu olduğu yönündeki görüşlere iştirak etmemekteyiz¹⁶⁵. Bir fiilin failin elinde olmayan sebeplerle icra hareketlerinin tamamlanamayarak teşebbüs aşamasında kalması ile objektif cezalandırma şartının gerçekleşmemesi nedeniyle ceza hukukunun ilgi alanından çıkması iki farklı hususu karşılık gelmektedir¹⁶⁶. Zira bir suç tipinin teşebbüse elverişli olması suçun unsurları açısından değerlendirmeyi gerektirirken objektif cezalandırma şartı bu unsurlar içerisinde yer almamaktadır. Kanaatimizce dezenformasyon suçu açısından teşebbüs hükümlerinin uygulanamayacağını söylemek doğru değildir. Teşebbüs değerlendirmesinde üç (3) alternatif durum meydana gelebilecektir. Birinci alternatife göre; fiil tamamlanmış ancak objektif cezalandırma şartı gerçekleşmemişse faile ceza verilemeyecektir. İkinci alternatife göre; fiil teşebbüs aşamasında kalmışken objektif cezalandırma şartı da gerçekleşmemişse failin teşebbüsten cezalandırılması mümkün olmayacaktır. Üçüncü alternatife göre; fiil teşebbüs aşamasında kalmışken objektif cezalandırma şartı gerçekleşmişse failin teşebbüsten cezalandırılması mümkün olacaktır¹⁶⁷. Son alternatifte cezalandırma söz konusu olduğundan failin cezasında suçun konusu bakımından meydana gelen zarar ya da tehlikenin ağırlığına göre indirimle gidilecektir. Zikredilen düşünce, somut tehlike suçlarında cezalandırılabilirliğin objektif cezalandırma şartıyla sınırlanması istenirken teşebbüs durumunda failin cezasında indirimle gidilmesi yoluyla cezai sorumluluğu genişlettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir¹⁶⁸.

TCK 217/A maddesi kapsamında suçun sonuçları ve etkileri açısından failin daha sonra pişmanlık gösterip gerçeğe aykırı bilginin kaldırılması veya düzeltilmesi, ceza hukuku açısından önemlidir. Bu sebeple etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı hususu tartışılmaya değer bir konudur. Kanaatimizce bu suçta etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmesi, birçok açıdan yararlı olacaktır. Öncelikle failin pişmanlık duyması toplumla ve davranış kurallarıyla yeniden uyumunu kolaylaştıracaktır. Ayrıca gerçeğe aykırı bilginin kaldırılarak doğru bilginin yayılması da kamu düzeninin hızla tesisini sağlayacaktır. Yine cezanın amacı bakımından failin kendi isteğiyle zarar tehlikesini bertaraf etmesi halinde ıslahı için ceza indirimine hak kazanması önleyici ve onarıcı adalet ilkeleriyle de örtüşecektir. Bu gerekçelerle TCK 217/A hükmüne etkin pişmanlık hükümlerinin eklenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

V. İŞTİRAK

Ceza kanunlarındaki suçlar, genellikle bunların tek bir kimse tarafından ika edileceği kabulü üzerine inşa edilmiştir. Ancak, suçun birden çok kimsenin katılımıyla işlenmesi halinde iştirak kurumu uygulama alanı bulmaktadır. Kişiler katılımın niteliğine göre; doğrudan veya dolaylı ya da

¹⁶⁴ Ersoy, Uğur. “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, TAAD, Y. 11, S. 41, 2020, s. 53.

¹⁶⁵ Türey/Börekcü/Yılmaz/Özbalcı, s. 9. Kaldı ki bu görüş kabul edildiğinde dahi “elverişlilik” suç tipinde düzenlendiğinden mahkemenin yapacağı araştırma sadece “somut tehlikeye” sebebiyet verebilecek hareketin elverişliliği ile sınırlı olacaktır.

¹⁶⁶ Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 464.

¹⁶⁷ Bununla birlikte; teşebbüsten yapılacak cezalandırmada “meydana gelen zararın veya tehlikenin ağırlığına göre” indirimle gidilemeyeceği bu nedenle de teşebbüs aşamasında kalan bir suçun mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Üzülmüş/Aktaş, s. 78.

¹⁶⁸ Ünal, s. 248,249.

müşterek faillik sıfatı alabilecekleri gibi azmettiren veya yardım eden sıfatıyla da cezalandırılabilir¹⁶⁹. TCK 217/A maddesinde düzenlenen dezenformasyon suçu, iştirak açısından herhangi bir özellik göstermemekte olup iştirak türlerinin herhangi birisiyle işlenebilecektir. Bununla birlikte sosyal medya platformlarında yeniden paylaşma (re-post) ve beğeni (like) seçeneklerini kullananların ceza hukuku bakımından durumu değerlendirilmelidir. Mesela, gerçeğe aykırı bir haberi beğenmek ya da tekrar paylaşmak, kişinin iştirak hükümleri çerçevesinde sorumlu olmasına sebep olacak mıdır sorusunun cevaplanması gerekmektedir. Söz konusu örnekte öncelikle ifade edelim ki gerçeğe aykırı haber, re-post ya da like seçeneklerini kullanan kişi tarafından birinci kaynak olarak paylaşılmamıştır. Dolayısıyla bu kişiye her sosyal medya platformu açısından like seçeneğini kullandığı için doğrudan sorumluluk yüklenmesi doğru olmayacaktır¹⁷⁰. Kanaatimizce kişinin kullandığı sosyal medya aracı, like seçeneğinin kullanılmasıyla paylaşımın diğer kişilere yayılmasına imkan veriyorsa tıpkı re-post seçeneğinin kullanılması gibi bir sonuca sebebiyet verecek ve kişinin TCK m. 217/A hükmünün tipikliğini ihlal etmesine yol açacaktır. Bu durumda re-post ya da like seçeneğini kullanan kişi ile paylaşımı ilk elden birinci kaynak olarak paylaşan kişi arasında birlikte suç işleme kararı olup olmadığının araştırılması gerekecektir. Müşterek faillik şartlarının bulunmaması halinde paylaşım ya da beğenide bulunan her kişi müstakil fail olarak sorumlu olacaktır¹⁷¹.

VI. İÇTİMA

Ceza hukukunda “ne kadar fiil varsa o kadar suç, ne kadar suç varsa o kadar ceza vardır” (gerçek içtima) prensibi benimsenmiştir. Ceza kanununda ayrıca bir hükme yer verilmezse cezaların toplanması kural, suçların toplanması ise istisna oluşturmaktadır¹⁷². TCK 217/A maddesinde düzenlenen dezenformasyon suçu, suçların içtimaı açısından herhangi bir özellik göstermemekte olup genel hükümler tatbik edilecektir. Bu durum, dezenformasyon yapmak suretiyle halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçu üzerinden kısa bir örnekle açıklanabilir. Mesela, bir sosyal medya platformunu kullanıcısının, bir dini kesimi hedef alarak, “A şehrinde dışarıdan gelenlere saldırı, birçok kişi yaralandı!” şeklinde gerçeğe aykırı bilgi yayması halinde fail hem TCK m. 216 hem de TCK m. 217/A hükmünün tipikliğini ihlal etmiş olur. Burada suçlar arasında fikri içtima ilişkisinin ortaya çıkması söz konusudur. Çünkü fail, tek bir fiille hem gerçeğe aykırı bilgiyi yaymakta hem de halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmektedir. Buna göre fail, yalnızca en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumlu olacaktır.

Yayma fiilinin, aynı suç işleme kararının icrası kapsamında olmak üzere birden çok defa işlenmesi halinde TCK m. 43/1 uyarınca zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Bu noktada önemli olan husus, kişinin aynı suç işleme kararını sürdürerek az ya da çok uzun bir zaman diliminde eylemlerini gerçekleştirmesidir. Nitekim zincirleme suç bakımından aynı suçun kısa da olsa farklı zamanlarda işlenmesi zorunluluk arz etmektedir. Mesela, iki farklı gerçeğe aykırı haberi kısa dahi olsa birbirini takip eden şekilde sosyal medya hesabı üzerinden paylaşan kişinin ayrı ayrı

¹⁶⁹ Özgenç, s. 596; Koca/Üzülmez, s. 447; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 531.

¹⁷⁰ Doktrinde “hakaret suçu açısından ‘beğen’ butonunun kullanılmasının kişiyi tek başına fail kılmayacağı” belirtilmektedir. Erdem, Mustafa Ruhan / Şentürk, Candide. “Sosyal Ağlar Üzerinde İşlenen Hakaret Suçlarında Ceza Sorumluluğu”, DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, S. Özel, 2017, s. 2718.

¹⁷¹ Can/Evirgen/Ulusal, s. 82.

¹⁷² Özgenç, s. 669; Koca/Üzülmez, s. 517; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 565.

dezenformasyon suçunu işlediği ve aynı suç işleme kararıyla bunu gerçekleştirmesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanarak faile tek bir ceza verilip bu cezasında da dörtte birden dörtte üçe kadar artırım yapılması gerekecektir¹⁷³. Bununla birlikte gerçeğe aykırı tek bir haberin aynı zaman diliminde farklı sosyal medya platformları üzerinden yayılması halinde hukuki anlamda tek fiil ve tek suç olduğundan faile tek ceza verilmesi ve bu durumun TCK m. 61 çerçevesinde temel ceza belirlenirken nazarı dikkate alınması gerekecektir¹⁷⁴. Gerçekten de aynı amaca yönelik diğer deyişle aynı kastla gerçekleştirilen fiiller arasında manidar bir zaman dilimi bulunmuyorsa hareketin tek olduğu sonucuna varılacaktır¹⁷⁵. Gerçeğe aykırı bilginin yayılması fiillerinin gerçekleştirilmesi ile bu suçun yanı sıra diğer bir suçun¹⁷⁶ da oluşması halinde TCK m. 44 gereğince bu suçlardan cezası en ağır olan suç nedeniyle failin cezalandırılması yoluna gidilecek ve bu durum TCK m. 61 çerçevesinde temel ceza belirlenirken dikkate alınacaktır. Dezenformasyon suçunun TCK m. 243 hükmünde düzenlenen bilişim sistemine girme suçu ile fikri içtima değerlendirilecek olursa failin gerçeğe aykırı bilgiyi yayabilmek için bilişim sisteme girme suçunu da işlemesi halinde suçla korunan hukuki değer, suçun konusu, suçların maddi ve manevi unsurları açısından ayniyet söz konusu olmadığından gerçek içtima hükümleri gereğince iki ayrı suçtan ceza verilmesinin doğru olacağını düşünmekteyiz¹⁷⁷. Ayrıca dezenformasyon suçunun mağduru ferden belirlenebilecek kişiler olmadığından aynı neviden fikri içtima hükümleri de bu suçta uygulanamayacaktır¹⁷⁸.

VII. MUHAKEME

Suçlar kural olarak, yetkili makamlar tarafından öğrenilmeleriyle re'sen araştırılmaktadır. Bazen de kanun koyucu suç sebebiyle fail hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılabilmesi için birtakım koşulların gerçekleşmesini arayabilmektedir. TCK 217/A maddesinde düzenlenen dezenformasyon suçu da re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar arasındadır. Ayrıca bu suç, uzlaştırma ve ön ödeme kurumlarının uygulanmasına imkan vermemektedir. Yine 5235 sayılı Kanun¹⁷⁹ m. 11, 12 hükümleri gereğince bu suçu yargılama görevi, asliye ceza mahkemelerinin yetki alanına girmektedir. Ayrıca, 5271 sayılı Kanun¹⁸⁰ m. 286/3-a-7 hükmü gereğince “temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları” temyiz kanun yoluna tabi kabul edilmektedir. Kanun koyucu bu yolla suç tipine ilişkin ülkenin farklı yerlerinde ortaya çıkabilecek içtihat farklılıklarını ortadan kaldırmak suretiyle yeknesak bir uygulama sağlamak istemektedir.

İnternet ortamında işlenen suçların engellenmesi ve dijital araçların kontrolüne dair

¹⁷³ Benzer şekilde bkz. Koca, Mahmut. “Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi”, CHKD, C. 3, S. 2, 2015, s. 103.

¹⁷⁴ Şenol, s. 347; Can/Evirgen/Ulusal, s. 83.

¹⁷⁵ Yalçın Sancar, Türkan. “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda ‘Zincirleme Suç’”, TBBD, S. 70, 2007, s. 249.

¹⁷⁶ TCK m. 217/A hükmü ile farklı neviden fikri içtima ilişkisinin gündeme gelebileceği suç tiplerine örnek olarak; TCK m. 125, 213, 214, 215, 216, 219 hükümleri gösterilebilir. Açıklamalar için bkz. Şenol, s. 347.

¹⁷⁷ Doktrinde fiilin kısmi ayniyetinin yeterli görülmesi halinde cezanın TCK m. 44 hükmü gereğince belirleneceği ifade edilmektedir. Şenol, s. 347.

¹⁷⁸ Şenol, s. 347.

¹⁷⁹ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, KN 5235, KT 26.09.2004, RG 07.10.2004/25606.

¹⁸⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu, KN 5271, KT 04.12.2004, RG 17.12.2004/25673.

düzenlemeler getiren 5651 sayılı Kanun, belli katalog suçlar için erişimin engellenmesi yahut içeriğin kaldırılması prosedürüne yer vermektedir (Ek m. 4). TCK m. 217/A maddesi de bu katalog suçlardan biri olup gerçeğe aykırı bilgi yayan bir internet sitesi veya sosyal medya gönderisi yahut dijital içerik söz konusu olduğunda sulh ceza hakimliğince erişimin engellenmesi ya da içeriğin kaldırılması kararı verilebilir. İfade özgürlüğü ve kamu düzeninin korunması arasında adil bir dengenin sağlanması bakımından sulh ceza hakimliğinin denetimiyle karar alınması kanaatimizce bir güvence olarak öne çıkmaktadır. Böylece TCK m. 217/A maddesinin 5651 sayılı Kanun Ek m. 4 kapsamında katalog suç olarak öngörülmesi, gerçeğe aykırı bilginin yayılmasının hızla önüne geçilmesini temin etmektedir.

Bu noktada gerçeğe aykırı bir bilginin veya yalan haberin internet üzerinden yayılması halinde içerik sağlayıcılar (content provider), yer sağlayıcılar (hosting provider) ve erişim sağlayıcılar (access provider) açısından alınabilecek tedbirlerin değerlendirilmesinde fayda bulunmaktadır. İçerik sağlayıcı, esasında içeriği üreten veya yayan kişi olduğundan TCK m. 217/A maddesi uyarınca fail olarak sorumlu tutulacaktır. Yer sağlayıcı, içeriği denetlemekle yükümlü olmamakla birlikte sulh ceza hakimliğince içeriğin kaldırılması kararı kendisine iletilebilir. Sulh ceza hakimliği kararı olmaksızın dahi şikayet üzerine ilgili içeriği yirmi dört saat içerisinde kaldırma zorunluluğu bulunmaktadır. Yer sağlayıcı ve erişim sağlayıcıların bu kararları yerine getirmemesi hallerinde kendilerine idari para cezası uygulanabilmekte ve sosyal medya platformlarının bant genişliği daraltılabilmektedir¹⁸¹. Bu durum, sosyal medyanın yavaşlamasına neden olmakta ve bu platformları devlet organlarıyla iş birliğine ve alınan kararları uygulamaya zorlama amacı taşımaktadır. Nitekim mahkeme tarafından mahkumiyet hükmü verildikten sonra dahi gerçeğe aykırı bir bilginin ya da yalan haberin internet ortamında kalmasına müsaade edilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla mahkeme tarafından TCK m. 217/A ve 5651 sayılı Kanun maddeleri birlikte değerlendirilerek içeriğin kaldırılması yahut erişimin engellenmesi cihetinde bir hüküm verilebilir. Bu halde yer ve erişim sağlayıcıların kararı uygulaması sağlanmakta ve yirmi dört saat içerisinde karar yerine getirilmezse idari para cezası ve bant genişliğinin daraltılması yaptırımları gündeme gelmektedir.

SONUÇ

Türk ceza hukukunda bir bilginin “gerçeğe aykırı” olduğu bilinerek ve buna rağmen istenerek yayıldığı ispat edilmişse failin “suç teşkil eden” haksızlıktan dolayı cezai sorumluluğuna gidilmektedir. Ülkemizde internetin insanlar arası iletişimde giderek merkezi bir yer tutması ve milyonlarca insanın kendilerini ifade etmek veya etkileşimde bulunmak ya da güncel olaylarla ilgili haberdar olmak gibi çeşitli amaçlarla her gün yeni/sosyal medyayı kullanması, ceza hukuku bakımından kanunlarda değişiklik yapılmasını ve yeni suçlar ihdas edilmesini gerektirmiştir. Bunun temelinde günümüz dünyasının internete erişimi elektrik veya su gibi bir temel insan hakkı olarak görmesi bulunmaktadır¹⁸². Sosyal medya platformları ve bu mecralarda yapılan paylaşımların, suç teşkil eden haksızlıklarla mücadele etmesi gereken devlet açısından temel hak ve özgürlükler

¹⁸¹ Sosyal ağ hizmet sağlayıcıları ayrıca suç oluşturan eylemlere dair verileri saklamak ve belirli koşullar altında bu verilere ilişkin bilgileri adli mercilerle paylaşmakla yükümlüdür. Ayrıntılı bilgiler için bkz. Basın İlan Kurumu: Almanya, Avusturya ve İsviçre’de İnternet Yayıncılığı ve Sosyal Medyada İşlenen Suçlarda Ceza Sorumluluğu Türk Hukuku ile Karşılaştırma, Sorunlar ve Çözüm Önerileri Araştırma Projesi, 2018, s. 24 vd.

¹⁸² Sarsıkoğlu, Şenel. “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, TAAD, Y. 6, S. 22, 2015, s. 447.

bağlamında müdahaleyi gündeme getirmesi, ülkemizde bugüne kadar hiç olmadığı kadar internet ve sosyal medyanın ceza hukukuyla bağlantısının temel insan hakları (düşünce, ifade, basın özgürlüğü vb. gibi) açısından toplumun her kesiminde ve bilhassa hukuk doktrininde tartışılmasına imkan sağlamıştır. Konvansiyonel medya organları, etik ve hukuki sorumlulukları nedeniyle kendilerine ulaşan bilgi ve haberleri belli bir flitrasyonla tabi tutmak suretiyle toplumu enforme etme görevini yerine getirirken yeni/sosyal medyada bireyler bilginin gerçekliğini sorgulama veya herhangi bir araştırma zahmetine katlanmaksızın kolayca ve hızlı bir şekilde içerikler oluşturmaya ya da yeniden paylaşımlar yapabilmektedir. Gerçeğe aykırı bilginin yayılması (dezenformasyon) toplum nezdinde güvenlikten sağlığa, eğitimden adalete kadar birçok kamusal makamın güvenilirliğinin sorgulanmaya başlamasına sebep olduğu kadar bireylerin doğru ve sağlıklı bilgi alma (enformasyon) hakkının önündeki en büyük tehlikelerden birini de oluşturmaktadır. Gerçekten de dünya üzerinde dezenformasyon kişi ve kurumlara karşı asimetrik bir güç aracı olarak kullanılabilir ve devletler de buna karşı çeşitli idari ve hukuki önlemlere başvurabilmektedir. Dezenformasyonla mücadele edilmesi adına ülkemizdeki sivil¹⁸³ veya kamusal çabalar da zikredilmeye değerdir. Özellikle T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı teşkilatı içerisinde Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM) oluşturulmuştur. Merkez, dezenformasyonla mücadelede erken tespit ve eşanlı olarak ele alınması imkanı sunmaktadır¹⁸⁴. Çok fazla değişik boyutu olan dezenformasyonun önlenmesi tek boyutlu bir uğraşı olmak yerine farklı sektörleri barındıran kolektif bir yaklaşım tarzını da beraberinde getirmiştir. Suç ve ceza siyaseti alanında trafik işaretleri gibi belirginlik oluşmadığından arayışlar hep devam edecektir¹⁸⁵. Temel toplumsal değerleri hedef alan suç fenomeninin sosyal medya platformları gibi dijital bir mecraya kayması, kanun koyucuyu yeni düzenlemeler yapmaya zorlamaktadır¹⁸⁶.

Esasında salt bir özgürlük yaklaşımıyla bilgi kavramının değerlendirilerek dezenformasyonla mücadele edilmemesi Hobbes, Locke ve Rousseau'nun ifade tarzıyla "tabiat hali"ne işaret edecektir. Dolayısıyla bu hal, bireylerin birbirlerine karşı eşit ilişki içinde olduğu, hiç kimsenin diğerine kalıcı olarak hükmedecek yeterli güce sahip olmadığı ve böylece doğal bir özgürlük içinde yaşamış oldukları¹⁸⁷ bir realiteye karşılık gelecektir. Ki bu realitede herkes cezalandırma yetkisine sahip olduğu gibi hem kendi davasının hem de başkalarının davalarının yargıcı olma hakkına da sahiptir¹⁸⁸.

¹⁸³ Mesela, (teyit.org) sitesi eleştirel düşünce alışkanlığının yaygınlaştırılması, dijital ve medya okuryazarlıklarının geliştirilmesi ve bilgi ekosisteminin iyileştirilmesi amacıyla internette yer alan bilgileri taramakta, şüpheli olanları seçmekte, araştırmakta ve sonucunu okurlarla paylaşmaktadır. Bkz. <https://teyit.org/yayin-ilkeleri> (E.T.15.09.2024)

¹⁸⁴ Merkez faaliyetleri kapsamında Dezenformasyonla Mücadele Rehberi (<https://www.dmm.gov.tr/dezenformasyonla-mucadele-rehberi/>), Dezenformasyonun Psikolojisi Kitapçığı (<https://www.dmm.gov.tr/dezenformasyonun-psikolojisi-kitapcigi/>), belli aralıklarla Dezenformasyon Bültenleri (en son 143. sayı) (<https://www.dmm.gov.tr/bultenler/dezenformasyon-bulteni-sayi-143/>) yayımlanmış ve yayımlanmaya devam etmektedir. (E.T.15.09.2024)

¹⁸⁵ Yücel, Mustafa Tören. "Yeni Türk Ceza Siyasetinin (De Facto) Yansımaları", TBBD, S. 88, 2010, s. 318.

¹⁸⁶ Cankurt, Ezgi. "Swatting: Yeni Bir Siber Suç Tipi Olarak Asılsız Acil Çağrı", TNKÜHFD, S. 2, 2023, s. 266. Yazar, yeni bir suç tipinin gerekliliği sorgulanırken "ceza normunun kanunilik ilkesi açısından ortaya çıkarılabileceği sorunların ve normun ifade özgürlüğünü kısıtlama ihtimalinin" ciddiyetle düşünülmesi gerektiğini haklı olarak ifade etmektedir.

¹⁸⁷ Fabre, Cecile. "Toplumsal Sözleşme", FA, S. 48, 2018, s. 124.

¹⁸⁸ Dezenformasyon kavramı değerlendirilirken bu durum bize "sosyal medya adaleti" kavramını anımsatmaktadır. Çünkü sosyal medya paylaşımlarının yargı bağımsızlığını ne denli etkilediği ve yargı kararlarına nasıl yön verdiği hususu suç ve ceza hukuku bakımından incelemeye değerdir. Bu kavramla alakalı ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ercan, Mahmut / Can, Osman. "Yargı Bağımsızlığı Perspektifinde 'Sosyal Medya Adaleti'", Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies,

Bununla birlikte, insanlar toplum sözleşmesiyle birlikte cezalandırma haklarını devlete bırakmış ve bunun karşılığında güvenliklerinin sağlanmasını istemişlerdir. Bu felsefi ve teorik altyapı bizi 7418 sayılı “Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” 29’uncu maddesiyle, Türk Ceza Kanunu 217’nci maddesinin ardından gelmek üzere “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” nitelemesiyle yeni bir hüküm eklenmesi sonucuna götürmüştür. Bu bakımdan kanun koyucu tarafından mevzu bahis suç tipi ihdas edilirken öncelikle “kamu barışı” olmak üzere “kamu düzeni” ve “ifade özgürlüğü” gibi temel hukuki değerler arasında bir denge gözetilerek birden fazla hukuki değer korunmasının amaçlandığı kanun koyucu tarafından anayasal sınırlara riayet edildiği ifade edilebilir. Dolayısıyla dezenformasyon fiillerine yönelik ceza hukuku müdahalesinin zorunlu bir sosyal ihtiyacı giderdiği hususunda şüphe bulunmamaktadır. Bununla beraber, doktrinde bu eylemlere uygulanacak müeyyidenin niteliği ve miktarı açısından yapılan eleştirilere de katılmadığımızı ifade etmekte fayda vardır. Nitekim ceza adaleti sistemi ve ceza yaptırımı uygulanmasından beklenen fayda bakımından düşünüldüğünde; dezenformasyon suçunun alt sınır cezası bir yıldan ibarettir. Bu durumda verilecek ceza diğer şartların da varlığı durumunda kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlara çevrilebilecek, çevrilmese dahi fail hakkında erteleme ya da HAGB kararları verilebilecektir. Verilecek cezanın kısa süreli hapis cezası olmadığı alternatifte de dezenformasyon suçunun üst sınırı üç yıl olduğundan mevcut infaz uygulamaları gereği cezanın infaz kurumlarında yerine getirilmesi pek olası gözükmemektedir. Neticede dezenformasyonun ceza adaleti sistemimize suç tipi olarak girmesinin cezanın bastırıcı, caydırıcı ve önleyici etkisinin görülmesine hizmet edeceğini ve kamu barışını korumak bakımından yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

TCK 217/A maddesinin somut tehlike suçu olarak düzenlenmesi ifade özgürlüğünü korumaktadır. Çünkü suç tipi, bir soyut suç şeklinde kurgulanmış olsaydı failin ifadelerinin tehlike doğurup doğurmadığı bakılmaksızın cezalandırılması söz konusu olabilecekti. Oysa TCK m. 217/A maddesinde her gerçeğe aykırı bilginin yayılması cezalandırılmamakta somut olarak tehlike yaratabilecek ifadeler suç sayılmaktadır. Bu yaklaşım, İHAS m. 10 ile de uyumludur. Nitekim İHAM yalnızca tehlike doğuran ifadelerin sınırlandırılabilmesini kabul etmektedir. Bu durum da keyfi cezalandırılmaları önleyen bir güvence işlevi görmekte ve ifade özgürlüğünü daha fazla korumaktadır. Son söz olarak, TCK m. 217/A hükmünde yer alan halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma (dezenformasyon) suçu yasa yapma tekniği, ceza hukukuna hakim olan prensipler ve özellikle kanunilik ilkesi ile suç siyaseti araçları bakımından eleştirilere maruz kalsa da suç tipinin müstakil bir görünüm arz ettiği ve otantik yorum yapma yetkisini haiz ceza hukuku uygulamacılarının suç teorisinin genel esaslarına dayanan içtihatları sayesinde söz konusu düzenlemenin, teori ve uygulama açısından istikrarlı bir paralelliğe kavuşabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Celil. *İnternet Üzerinden İşlenen Dezenformasyon Suçları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Akyılmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat / Kaya, Cemil. *Türk İdare Hukuku*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Akyürek, Güçlü. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)”, *MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2022, ss. 207-218.
- Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*, Adres Yayınları, 16. Baskı, Ankara, 2012.
- Arslan, Hasan. “Hibrit Savaş Perspektifinden Rusya’nın 2022 Yılı Ukrayna Müdahalesi”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, C. 43, S. 2, 2023, ss. 331-356.
- Artuk, M. Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, A. Caner. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Atay, Ender Ethem. *İdare Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- Aydın, Öykü Didem. “Düşünce Özgürlüğünün Anlamı ve İşlevi Işığında Düşünce Özgürlüğünü Sınırlamanın Anayasallığı”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, 2011, ss. 26-63.
- Balcı, Murat / Çakır, Kerim. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1, 2023, ss. 1-17.
- Balel, Ceren. “İnternet Kullanıcısının Post Truth Çağdaki Rolü”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 53, 2024, ss. 258-273.
- Basın İlan Kurumu. *Almanya, Avusturya ve İsviçre’de İnternet Yayıncılığı ve Sosyal Medyada İşlenen Suçlarda Ceza Sorumluluğu Türk Hukuku ile Karşılaştırma, Sorunlar ve Çözüm Önerileri Araştırma Projesi*, 2018.
- Bulduklı, Yasin / Şeker, Muzaffer. “Yeni Medya ve Değişen Toplumsal Değerler”, *Bilişim Teknolojileri ve İletişim*, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2020, ss. 281-303.
- Can, Sibel / Evirgen, Selen / Ulusal, Dilek. “İfade Özgürlüğü Kapsamında Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu”, *Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities*, C. 10, S. 33, 2023, ss. 57-89.
- Cankurt, Ezgi. “Swatting: Yeni Bir Siber Suç Tipi Olarak Asılsız Acil Çağrı”, *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2, 2023, ss. 239-270.
- Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefeye Giriş*, Sentez Yayıncılık, 1. Baskı, Bursa, 2007.

- Coenen, Dan T. *Freedom of Speech and the Criminal Law*, 97 B.U.L. Rev. 1533, 2017.
- Çatlı, Mehmet. “Yapay Zekanın Anayasası: ‘Akıllı Anayasa’ Üzerine”, *Adalet Dergisi*, S. 70, 2023, ss. 369-383.
- Çelik Şeşen, Hülya. *Kamu Düzeni Kavramının Dirlik ve Esenlik Unsuru*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt:I*, 13. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Edelstein, Jonathan I. “Anonymity and International Law Enforcement in Cyberspace”, *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*, C. 7, S. 1, 1996, ss. 231-294.
- Engin, Ali Osman. “Bilginin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 11, 2005, ss. 427-453.
- Ercan, Mahmut / Can, Osman. “Yargı Bağımsızlığı Perspektifinde ‘Sosyal Medya Adaleti’”, *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, Y. 8, C. 15, 2022, ss. 1-22.
- Erdem, Mustafa Ruhan / Şentürk, Candide. “Sosyal Ağlar Üzerinde İşlenen Hakaret Suçlarında Ceza Sorumluluğu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, S. Özel, 2017, ss. 2703-2725.
- Erem, Faruk. “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1, 1968, ss. 11-33.
- Eren, Abdurrahman. *Anayasa Hukuku Dersleri*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Ergün, Kürşad Kağan. “Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçişte Terör Örgütlerinin Değişen Medya Kullanım Yöntemleri: PKK Örneği”, *TRAD*, C. 3, S. 1, 2024, ss. 16-43.
- Ergüne, Elif. “Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216)”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 78, S. 3, 2020, ss. 1675-1721.
- Ersoy, Uğur. “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 11, S. 41, 2020, ss. 27-64.
- Ersoy, Yüksel. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2002.
- Fabre, Cecile. “Toplumsal Sözleşme”, *Felsefe Arkivi*, S. 48, 2018, ss. 123-135.
- Fletcher, George P. *Basic Concepts of Criminal Law*, Oxford University Press, New York, 1998.
- Gerçeker, Hasan. *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt - 2*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

- Gül, Cengiz. “AİHM Kararlarında İfade ve Medya Özgürlüğünün Sınırlandırılması Kriterleri”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, S. 1, 2019, ss. 105-126.
- Gülseren, Fehmi Şener. “Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı”, *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 1, 2014, ss. 32-59.
- Güven, Ahmet. “Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi”, *İnsan ve İnsan Dergisi*, Y. 7, S. 33, 2020, ss. 20-36.
- Güveyi, Ümit. *Anayasa Hukuku Boyutuyla Milli Güvenlik*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, 3. Baskı, Us-a Yayıncılık, Ankara, 2017. (**Topluma Karşı Suçlar**)
- Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Us-a Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler / Temel Bilgiler*, 19. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2020.
- Hakyemez, Yusuf Şevki. “Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 2, 2002, ss. 17-40.
- Heinrich, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım-I*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- İçel, Kayıhan / Donay, Süheyl. *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 1.Kitap*, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Karakehya, Hakan. “Yazılı Haber Medyasında Suçun Temsili”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXXI, S. 1, 2013, ss. 731-744.
- Karan, Ulaş. *İfade Özgürlüğü Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 2*, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, 2018.
- Kaynar, Abdullah Ahmet. “Çevrim İçi Dezenformasyon İle Mücadelede Kazuistik Yöntem: Singapur Örneği”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Kent, Bülent. “Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Kılıç, Hüseyin. *Basın Hukuku*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- Kitapçioğlu Yüksel, Tülay. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 207, 2023, ss. 94-106.
- Koca, Mahmut. “Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 3, S. 2, 2015, ss. 103-118.

- Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Kontoğlu, Sena. “Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. “Avustralya Hukukunda Yalan Haber”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Küpelioğlu, Burak. *Ceza Hukuku Bağlamında Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Loewy, Arnold H. “Freedom of Speech as a Product of Democracy”, *University of Richmond Law Review*, C. 27, S. 3, 1993, ss. 427-439.
- Maden, Mehmet. “Bir Tehlike Suçu Olarak ‘Gürültüye Neden Olma’ (TCK, m.183) ve Tehlike Suçlarına İlişkin Genel Tespitler”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXV, S. 1, 2021, ss. 431-469.
- Mengüşoğlu, Takiyettin. *Felsefeye Giriş*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Ochs, Sara. “Fake News & International Criminal Law”, *St. Louis University Public Law Review*, C. 66, S. 99, 2021, ss. 99-113.
- Okay Tekinsoy, Özge. *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Önder, Ayhan. *Ceza Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Özbek, Ceren. “Dijital Hümanizm Çağında Sosyal Medyada Suç İsnadı, Suçsuzluk Karinesi Erozyonu ve Dijital Görünmezlik Kapsamında Lekelenmeme Hakkı”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, 30. Kitap, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2024.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Meraklı, Serkan / Bacaksız, Pınar / Başbüyük, İsa. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Özdan, Selman. *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Açısından Yalan Haber*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Özen, Mustafa. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Özenç Uçak, Nazan. “Bilgi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, *Bilgi Dünyası*, C. 1, S. 1, 2000.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Özgenç, İzzet. *Suç Örgütleri*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023. **(Suç Örgütleri)**

- Özkepir, Ramazan / Kocaman, Salih Zeki / Kart, Erkal Hilmi. *Sosyal Medya ve Basın Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- Sarsıkoğlu, Şenel. “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 6, S. 22, 2015, ss. 427-454.
- Semiz Türkoğlu, Hülya. “Sosyal Medyada Yanlış Bilinç İnşası: Gazze’ye Yönelik İsrail Saldırılarının Dezenformasyon Boyutu”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 21, 2024, ss. 28-47.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- Şen, Ersan. *Yorumluyorum - XXIII*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- Şen, Ersan / Ervan, Mehmet Vedat / Serdar, Cem. *Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu*, Ersan Şen Hukuk ve Danışmanlık, 18 Ekim 2022. <https://sen.av.tr/tr/makale/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu> (E.T.19.08.2024)
- Şenol, Cem. “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 17, S. 50, 2022, 331-352.
- Tani, Tommaso. “Legal Responsibility for False News”, *J. Int’l Media & Entertainment Law*, C. 8, S. 2, 2020, ss. 229-275.
- Tawanna, D. Lee. “Combating Fake News with ‘Reasonable Standards’”, *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, C. 43, S. 1, 2021, ss. 81-107.
- Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, R. Murat. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 21. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Toroslu, Nevzat. *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005.
- Toroslu, Nevzat. *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2007.
- Tunç, Hasan. *Anayasa Hukuku Genel Esaslar*, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019.
- Turan, Metin. *Bilişim Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Türay, Aras / Börekçi, Eşref Barış / Yılmaz, Aslı Ekin / Özbalcı, Yalım Yarkın. *Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK M.217/A): Ceza Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Raporu, İstanbul, 2022. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/publication/54-halk-yaniltic-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-tck-m-217a-ceza-hukukuna-iliskin-degerlendirmeler/> (E.T.19.08.2024)
- Ünal, Osman Gazi. *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Ünver, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Üzülmez, İlhan / Akkaş, Ahmet Hulusi. “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilme Şartları”,

Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. II, S. 1-2, 2007, ss. 71-87.

Yalçın Sancar, Türkan. “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda ‘Zincirleme Suç’”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 70, 2007, ss. 244-259.

Yurtlu, Fatih. *İhmali Suçlar*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Yurtlu, Fatih / Yıldız, Orkun. “Disinformation Activities on Social Media Platforms and Responsibility in The Context of Criminal Law: A Case Review on The Twitter Platform”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 22, S. 47, 2023, ss. 789-804.

Yücel, Mustafa Tören. “Yeni Türk Ceza Siyasetinin (De Facto) Yansımaları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 88, 2010, ss. 287-319.

Yüzer, Dilara. “Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. Prof. Dr. M. Polat Soyer’e Armağan Özel, 2013, ss. 1653-1694.

Wessels, Johannes / Beulke, Werner. *Strafrecht Allgemeiner Teil - Die Straftat und ihr Aufbau*, 28. Auflage, Heidelberg, 1998.

Zafer, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Zhang, Tingting. “The Criminal Law Regulation of the Behavior of Fabricating and Deliberately Disseminating False Information of Epidemic”, *Ukrainian Policymaker*, S. 6, 2020, ss. 104-113.